

Vojno redarstvena operacija "Oluja" na području Siska i Banovine

Fabijanković, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:480486>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

DORA FABIJANKOVIĆ

**VOJNO REDARSTVENA OPERACIJA “OLUJA”
NA PODRUČJU SISKA I BANOVIINE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, svibanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ODSJEK ZA POVIJEST

DORA FABIJANKOVIĆ

**VOJNO REDARSTVENA OPERACIJA “OLUJA”
NA PODRUČJU SISKA I BANOVINE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.dr.sc. Mijo Beljo

Zagreb, svibanj 2023.

Vojno redarstvena operacija "Oluja" na području Siska i Banovine

Sažetak:

Diplomski rad će prikazati razvoj velikosrpskih ideja od početka 19. stoljeća do 1980.-tih godina. U njemu će se opisati stanje u Socijalističkoj federativnoj republici Jugoslaviji (SFRJ) od smrti Josipa Broza Tita. Prikazati će se uloga Jugoslavenske narodne armije (JNA) u završnoj fazi raspada SFRJ. S naglaskom na stanje u Hrvatskoj i Banovini, kao i velikosrpsku pobunu na Banovini, te ratna zbivanja na tom prostoru do kraja 1991. godine. Prikazana je izgradnja Hrvatske vojske u cilju za konačno oslobođenje Banovine i cijele Hrvatske. I kao jednu važnu točku ovaj rad će prikazati obostrani raspored naših i neprijateljskih snaga na Banovini uoči vojno redarstvena operacija (VRO) „Oluja“. Naš plan napada i njihov plan obrane, te okolnosti koje su prethodile samoj operaciji kao i glavnim pravcima tijekom operacije. Posebna pozornost posvećena je početnim borbama. Zastoju na pravcu Petrinje, stanju na pravcu Gline i Sunje, pregrupiranju naših snaga i eksploataciji uspjeha glavnine 2. gardijske brigade „Grom“. Povlačenju 39. Banijskog korpusa Vojske Republike srpske krajine (VRSK) i okruživanju 21. Kordunskog korpusa VRSK, te izbijanju na državnu granicu u dolini rijeke Une.

Ključne riječi: velikosrpske ideje, Jugoslavija, JNA, Hrvatska, Banovina, „Oluja“

Military police operation „Strom“ in the area of Sisak and Banovina

Abstract:

The thesis will present the development of Greater Serbian ideas from the beginning of the 19th century until the 1980s. It will describe the situation in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) after the death of Josip Broz Tito. The role of the Yugoslav People's Army (JNA) in the final stages of the dissolution of the SFRY will be depicted, with a focus on the situation in Croatia and the Banovina region, as well as the Greater Serbian uprising in Banovina and the subsequent war events in that area until the end of 1991. The establishment of the Croatian Army with the aim of liberating Banovina and the whole of Croatia will be portrayed. Additionally, this work will highlight the mutual disposition of our forces and enemy forces in Banovina prior to the military police operation "Storm" (VRO "Oluja"). Our attack plan, their defense plan, and the circumstances preceding the operation, as well as the main directions of the operation, will be presented as important points. Special attention will be given to the initial battles, the stalemate in the Petrinja direction, the situation in the Gline and Sunja directions, the regrouping of our forces, and the exploitation of successes by the 2nd Guards Brigade "Grom." The retreat of the 39th Banija Corps of the Army of the Republic of Serbian Krajina (VRSK) and the encirclement of the 21st Kordun Corps of the VRSK, as well as the breakthrough to the state border in the Una River valley, will also be covered.

Keywords: : greater Serbian ideas, Yugoslavia, JNA, Croatia, Banovina, „Storm“

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Jugoslavija i njezine krize.....	2
2.1. Velikosrpstvo	2
3. Uloga JNA u završnoj fazi raspada SFRJ.....	6
3.1. Sastav Jugoslavenske narodne armije i Teritorijalne obrane	6
3.2. Srpska paravojska.....	8
3.3. Srpska vojska Republike Srpske Krajine	9
3.4. Oružane snage Hrvatske.....	10
3.5. Razoručavanje TO SR Hrvatske	11
3.6. Banovina.....	12
3.7. Sisak	13
4. Velikosrpska pobuna	14
4.1. Banovina.....	14
4.2. Srpske pobune na Banovini.....	15
4.3. Novi Farkašić za svoju obranu	20
5. Izgradnja hrvatske vojske	26
5.1. Oružje.....	26
5.2. Teritorijalna obrana na Banovini.....	27
5.3. Izgradnja Hrvatske vojske.....	28
6. „Oluja“ na Banovini	32
6.1. Direktiva „OLUJA - 1“	32
6.2. Početak VRO „Oluja“ porukom predsjednika RH dr. Franje Tuđmana	37
6.3. Prvi dan vojno redarstvene operacije „Oluja“	40
6.4. Drugi dan vojno redarstvene operacije „Oluja“	42
6.5. Treći dan vojno redarstvene operacije „Oluja“	43
6.6. Četvrti dan vojno redarstvene operacije „Oluja“	44

6.7. Peti dan vojno redarstvene operacije „Oluja“	45
6.8. Šesti dan vojno redarstvene operacije „Oluja“	45
7. Zaključak	47
8. Popis kratica	48
9. Bibliografija.....	50
9.1. Literatura	50
9.2. Internetske stranice.....	51
9.3. Članci	52

1. UVOD

Ratove na prostoru bivše Jugoslavije koji su se zbili 90-ih godina 20. stoljeća nije moguće razumjeti bez sagledavanja velikosrpske ideologije.¹ Ta ideologija svoju je osnovu imala u težnji da Srbi kao najbrojniji narod u Jugoslaviji imaju dominantnu ulogu, bez obzira što su činili tek nešto više od jedne trećine ukupnog stanovništva u Saveznoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ).² Isto tako takva promišljanja unutar dijela srpske političke, kulturne i znanstvene elite polazila su od pretpostavke da su oni u zajedničkoj državi najvrjedniji i najzaslužniji narod čijim naporom je i stvorena ta država.³ Također, isticali su kako Srbija jedina ima tradiciju i državotvorno iskustvo, a da su joj se ostali narodi tek priključili. Isto tako često su u raznim prilikama navodili kako su Srbi, Crnogorci, Hrvati, Muslimani pa i Makedonci jedan narod različitih plemena koji govori istim jezikom samo su različitih narječja. Svoju posebnost u zajedničkoj državi prikazivali su i kroz stradavanja u 2. svjetskom ratu, te zasluge za oslobođenje države. Kako se svi ti i slični navodi teško mogu činjenično i znanstveno argumentirati, velikosrpska ideologija primarno počiva na raznim mitovima.⁴ Dva su dominantna: Bitka na Kosovom Polju i genocidno stradanje isključivo Srba u Jasenovcu.⁵

¹ HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA[www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26914],

ideologija (francuski *idéologie*, od *ideo-* + *-logija*), izvorno, nauk o idejama; u marksizmu, iskrivljena i lažna svijest koja izražava interes vladajuće klase ili političke skupine; u suvremenome funkcionalizmu, sustav ideja i vjerovanja koje pružaju orijentaciju za razumijevanje stvarnosti i društveno djelovanje. (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 26. 7. 2022.

² PINTER, *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. stoljeća*, 54.

³ Isto, 54 – 55.

⁴ HRVATSKA ENCIKLOPEDIJA[<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41235>]

mit (grč. *μῦθος*: riječ, govor; basna, priča), u tradicionalnom značenju riječi, priča o nadnaravnim radnjama bogova ili junaka koje su utemeljile neku kulturu. Njegovo je prepričavanje u lancu usmene predaje prvobitnih zajednica bilo ritualni događaj sa svrhom obnavljanja kolektivnoga pamćenja i osjećaja pripadnosti matičnoj cjelini. (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 20. 7. 2022.

⁵ PINTER, *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. stoljeća*, 174.

2. JUGOSLAVIJA I NJEZINE KRIZE

2.1. Velikosrpstvo

Bitka na Kosovom Polju 1389. između kršćanske i osmanske vojske jedan je od naj snažnijih srpskih mitova koji je bio aktualan i u predvečerje raspada SFRJ. Taj događaj je svečano proslavljen 28. lipnja 1989. na Gazimestanu kraj Prištine okupljanjem više od milion Srba koji su proslavili 600 godina obljetnice spomenute bitke.⁶ U medijskom prostoru kroz istupe javnih osoba ali i među običnim pukom i prije 600. obljetnice proširen je niz lažnih i polu istinitih tvrdnji o Bitci i njezinim protagonistima. Kao i o patnji srpskog naroda koji je prolio svoju krv. Knez Lazar Hrebeljanović i njegova nebeska vojska u središtu su svega što se događa i predaje na pretke kojima je zadaća održavanje „zaveta“ odnosno, žrtva i osveta za davni poraz na Kosovskom polju 1389. godine.⁷ Na Vidovdan 28. lipnja 1989. na Kosovskom polju održana je proslava s milijun i pol osoba, na kojoj je veliku važnost imao vođa „nebeskog naroda“ Slobodan Milošević koji je i dalje poveden tim mitom o „ostatku zaklanog naroda.“⁸ Poticani dalekom prošlošću okupljena masa je klicanjem i gromoglasnim pljeskom podržala Miloševića koji je na emotivan način naglašavao kako se srpski narod nalazi „u bitkama i pred bitkama, koje doduše još uvijek nisu oružane, iako ni takve nisu isključene.“⁹

Drugi mit koji je podupirao velikosrpsku ideologiju na kraju 20. stoljeća je broj stradalih Srba u Sabirnom i radnom logoru Jasenovac. Vladimir Geiger u radu *Brojdbeni pokazatelji o žrtvama logora Jasenovac* ističe kako se brojem žrtava u logoru sustavno licitiralo. Odmah nakon završetka rata nova komunistička vlast započela je iznošenjem paušalnih procjena o 500.000 do 600.000 osoba ubijenih u logoru. Ta je brojka stalno ponavljana unatoč činjenici o poimeničnim podacima u tom razdoblju koji su spominjali 18.700 stradalih zatvorenika logora.¹⁰ Prema podacima iz jugoslavenskog popisa o ljudskim gubitcima u Drugome svjetskom ratu, Komisija za popis žrtava rata Saveznog izvršnog vijeća (Vlada) Jugoslavije iz 1964., navela je kako je u svim logorima na području Jugoslavije u razdoblju Drugoga svjetskog rata ubijeno 89.851 ljudi.¹¹ Komisija nadalje navodi da su u Jasenovcu stradale 49 874 osobe. Obzirom da je rad Komisije bio usmjeren na potvrđivanje

⁶ PINTER, *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. stoljeća*, 174 – 175.

⁷ Isto, 67.

⁸ Isto, 175.

⁹ Govor na Gazimestanu.

¹⁰ GEIGER, *Brojdbeni pokazatelji o žrtvama logora Jasenovac, 1941. – 1945. (procjene, izračuni, popisi)*, 211-242.

¹¹ Isto, 215.

ranije prijavljenog broja ukupno stradalih osoba na području SFRJ (1 706 000), kao osnove za traženje odštete od tadašnje Savezne republike Njemačke, a stvarni popis dao je nedovoljan broj žrtava, nedostajući stradalnici kasnije su pripisani logoru Jasenovac. I dok za uvećavanje broja stradalih od strane državne vlasti SFRJ postoji racionalno objašnjenje, želja da se što više novaca dobije na ime ratne odštete, velikosrpski ideolozi imaju drugačije motive. Uvećavanjem broja stradalih Srba u Jasenovcu nastoje prikazati cijeli hrvatski narod genocidnim koji kao takav ne može i ne smije imati svoju državu. Nakon Memoranduma Srpske akademije nauka i umetnosti iz 1986. brojka stradalih u Jasenovcu dostigla je brojku od milion, a 1990. više od 1 110 000 stradalih.¹²

Stvaranjem zajedničke države, Kraljevine Slovenaca, Hrvata i Srba, kasnije Kraljevine Jugoslavije, velikosrpska ideologija je dobila punu afirmaciju čime je zapravo postala i službena državna politika. Stoga, nije pogrešno za zaključiti da su se drugi nesrpski narodi unutar takve Jugoslavije nalazili u svojevrsnoj „tamnica naroda“. Hrvati, kao najbrojniji nesrpski narod u državi, s kontinuitetom državnosti od Narodnih vladara iz srednjeg vijeka i samosvojom kulturom, jezikom i razvijenijim gospodarstvom u odnosu na Srbiju, bili su nezadovoljni postojećom centralističkom velikosrpskom politikom. Upravo radi toga čitavo vrijeme 30-ih godina 20. stoljeća hrvatski politički prvaci tražili su rješavanje svojega, odnosno „hrvatskog pitanja“ unutar Jugoslavije. Tadašnji jugoslavenski kralj Aleksandar Karađorđević na navedene hrvatske zahtjeve odgovorio je jačanjem represije, progonima i političkim ubojstvima između ostalih i atentatom na hrvatske poslanike pod vodstvom Stjepana Radića u Narodnoj skupštini u Beogradu. Osim prema Hrvatima velikosrpska ideologija posebno je bila usmjerena na progon i zatiranje Albanaca na Kosovu. Vasa Čubrilović, srpski akademik, za Vladu Milana Stojadinovića 1937. je izradio poseban elaborat pod nazivom "Iseljavanje Arnauta". U njemu je otvoreno razrađen način etničkoga čišćenja Albanaca s Kosova i srpska kolonizacija toga područja. Čubrilović je sličan elaborat 1944. napisao i za komunističku vlast u kojemu je tražio protjerivanje Folksdojčera, Albanaca na Kosovu i Mađara u Bajskom trokutu.¹³

Početak 80-ih godina 20. stoljeća na području SFRJ „velikom tragedijom“ točnije smrti Josipa Broza Tita. Broz je kao „najveći sin svih naroda i narodnosti“ šef partije, doživotni predsjednik države i vrhovni zapovjednik vojske umro u bolnici u Ljubljani 4. svibnja 1980. godine. Ispraćaj njegovih posmrtnih ostataka bio je pažljivo izrežiran od strane Partije te

¹² GEIGER, *Brojidbeni pokazatelji o žrtvama logora Jasenovac, 1941. – 1945. (procjene, izračuni, popisi)* 221.

¹³ PINTER, *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. Stoljeća*, 46-47.

uspješno proveden polaganjem tijela u mramorni sarkofag u Kući cveća u Beogradu. Godinu prije samoga Tita, umro je i Edvard Kardelj koji je zajedno s njim bio jedan od vodećih politički autoriteta socijalističke Jugoslavije.¹⁴

Stvarnost je bila puno surovija od idealizirane utopističke slike socijalističke, samoupravne, nesvrstane Jugoslavije koja je na unutarnjem političkom planu počivala na bratstvu i jedinstvu, dok je u vanjsko političkim obrascima trudila se ostaviti dojam miroljubive države. Međutim, krajem 70-ih i početkom 80-ih godina SFRJ se počela ekonomski i politički urušavati. Na ekonomskom planu pojavili su se vrlo ozbiljni problemi nestašice robe široke potrošnje; kave, goriva, ulja, lijekova itd. Kako bi privremeno riješila probleme država je uvela restrikcije od kojim je jedna od najpoznatijih bila mogućnost vožnje automobila po sistemu par-nepar. Kako je pod restrikciju ubrzo ušla i opskrba električnom energijom u javni diskurs je zbog smirivanja općega stanja u društvu uveden pojam "stabilizacije". Milka Planinc koja je u razdoblju od 1982. do 1986. bila svojevrsna jugoslavenska premijerka uvela je u široku upotrebu bonove za robu široke potrošnje. Međutim, nova zaduživanja države dovela su do jačanje inflacije koja je ubrzo postala hiperinflacija.¹⁵

Nezadovoljni položajem autonomne pokrajine u okviru Srbije kosovski Albanci zatražili su već početkom 1981. status sedme republike u SFRJ. Državne institucije su pod pritiskom Srbije odgovorile silom i upotrebom JNA. Represija je bila usmjerena prema studentima univerziteta u Prištini ali zapravo i prema svim Albancima na Kosovu koji su tražili proširenje postojećih političkih prava. Pri čemu je Kosovo dobilo status republike. Na taj način ponovno su oživljeni srpsko-albanski sukobi iz prošlosti što je s druge strane bio jasan znak kako socijalistička Jugoslavija nije bila riješila nacionalno pitanje.¹⁶

Jedan od ključnih nosivih sastavnica Jugoslavije bio je vojni i civilni sigurnosti sustav, no prije svih JNA. Branko Mamula, admiral JNA, načelnik Generalštaba JNA i Savezni sekretar za narodnu obranu SFRJ, u svojim memoarima navodi kako je još za Titina života u JNA tinjao sukob liberalizma i čvrstog kursa što je dovelo u pitanje jedinstvo oružanih snaga.¹⁷ Dogma o naoružanom narodu koja je u SFRJ operacionalizirana u sustavu općenarodne obrane i društvene samozaštite i formiranju Teritorijalne obrane (TO) kao de facto republičkih vojski nije se sviđala vrhu JNA. Albanska pobuna na Kosovu dala je povoda JNA da tamo intervenira

¹⁴ PINTER, *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. stoljeća*, 33.

¹⁵ *Isto*, 35.

¹⁶ *Isto*, 41.

¹⁷ MAMULA, *Slučaj Jugoslavija*, 29.

značajnim snagama te je to „dovelo u pitanje koncept teritorijalne obrane u višenacionalnoj zajednici kod međusobno posvađanih nacionalnih skupina.“¹⁸ Da bi ojačao JNA, a oslabio TO Mamula je izveo „komandno-štabnu“ ratnu vježbu „Sloga '83“ kojom je državnom i partijskom rukovodstvu dokazao nedostatke obrambenog sustava.¹⁹ Mamula je već tada zaključio kako je održanje Jugoslavije najviše u interesu Srba u Hrvatskoj, što je bio i on sam. Upravo zbog toga je daljnje vođenje kadrovske politike u JNA podredio toj pretpostavki. Stoga nije bilo iznenađujuće da je za novoga sekretara i svojega zamjenika na mjestu sekretara za narodnu obranu podržao Veljka Kadijevića, jednako tako hrvatskoga Srbina porijeklom iz Dalmacije. Kako republička vodstva nisu prihvatila Mamulina traženja ona su i dalje nastavila s ulaganjem u sustav TO-a. JNA se tom usprotivila povećanjem broj aktivnih vojnih lica (AVL). Kada je došlo do urušavanja jedinstva Partije, Armija je formirala svoju stranku – Savez komunista Jugoslavije. Pokret za Jugoslaviju. Isto tako 80-ih godina došlo je do potpune srbizacije časničkog kadra JNA.²⁰

Hrvatski akademik Ivan Aralica socijalističku Jugoslaviju opisivao je kao kompozitnu državu koja se je raspala nakon što je prestalo djelovati „ljepilo“ koje ju je povezivalo. To ljepilo imalo je tri sastavnice - Vođu, Stranku i Silu odnosno kako je parola glasila: Tito, Partija, Armija.²¹

¹⁸ MAMULA, *Slučaj Jugoslavija*, 42.

¹⁹ *Isto*, 60.

²⁰ *Isto*, 60.

²¹ ARALICA, *Smrad trulih lešina*, 52.

3. ULOGA JNA U ZAVRŠNOJ FAZI RASPADA SFRJ

3.1. Sastav Jugoslavenske narodne armije i Teritorijalne obrane

U to vrijeme, oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) sastojale su se od JNA i TO.²² JNA bila je operativni dio oružanih snaga i sastojala se od aktivnih časnika, dočasnika, ročnih vojnika i civilnih osoba u službi JNA i TO-a.²³ TO je imala karakter republike i bila je lošije naoružana, te time naumljena za nadzor teritorija i spremnost za borbu na pomoćnim dijelovima ratišta. Socijalističke republike i pokrajine u mirnodopskom stanju bile su dužne za organiziranje i opremu TO-a. Time nisu imale za pravo zapovijedanja nad njima, nego je to činilo kao i po pitanju JNA, prema pravu i obavezi Predsjedništvo SFRJ-a.²⁴

Krajem 1988. godine, JNA je bila organizirana prema planu *Jedinstvo*, koji je uključivao kopnene korpusne formacije, korpus ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane (RV i PVO), vojnopomorske sektore i brojne taktičke jedinice. Te su formacije bile pod zapovjedništvom vojnih oblasti i Komande Vojnopomorske oblasti (VPO) i Komande RV i PVO, koje su bile strategijske skupine.²⁵ Iako su službeno bile komande Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), zapravo su bile dio JNA-ovog sustava vojnih oblasti, koji je bio aktivan tijekom mirnodopskih uvjeta, a u ratu su funkcionirali kao odnosi između vojnih regija. Namjena plana *Jedinstvo* bila je podčinjavanje TO-a komandom JNA. Nakon dugogodišnjeg zagovaranja među političkim strukturama, vojni vrh je uspio uvjeriti da promjene ne dovode u pitanje prava republika i pokrajina u obrambenim pitanjima.²⁶ Iako je taj prijedlog bio nezakonit, Predsjedništvo SFRJ je prihvatilo taj prijedlog, koja je podredila republičke i pokrajinske stožere TO-a pod zapovjedništvo vojnih regija, a postrojbe TO-a pod zapovjedništvo korpusa u slučaju rata.²⁷

Takva je organizacija nekim načinom i funkcionirala u miru, što je bilo vidljivo u Sloveniji i Hrvatskoj tijekom 1990.²⁸

²² MARIJAN, *Domovinski rat*, 47.

²³ PINTER, *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. stoljeća*, 475.

²⁴ MARIJAN, *Domovinski rat*, 47.

²⁵ *Isto*, 47.

²⁶ *Isto*, 47.

²⁷ *Isto*, 47.

²⁸ *Isto*, 47.

Savezni sekretar za narodnu obranu (SSNO) zapravo je bilo štabno i stručno tijelo Predsjedništva SFRJ u poslovima vođenja i zapovijedanja oružanim snagama. SSNO je u svojoj formi sadržavao Generalštab oružanih snaga, četiri sektora, tri uprave, dva odjeljenja i tri druge organizacijske jedinice.²⁹ Čelnik SSNO-o bio je savezni sekretar za narodnu obranu koji je uvijek bio djelatni general. U ratu protiv Hrvatske to je bio general armije Veljko Kadijević. Zamjenik saveznog sekretara bavio se poslovima s civilnom strukturom društva i na republički i na savezničkim razinama.³⁰

Na teritoriju Hrvatske JNA je imala dijelove svih strategijskih skupina osim 3. vojne oblasti kojoj je sjedište bilo u Skoplju. Prva vojna oblast je svoje glavne snage imala u sjevernom dijelu Srbije, BiH bez područja Bihaća i Slavonije, Vojvodini. Sačinjavala se od 4. korpusa sa sjedištem u Sarajevu, 5. korpusa u Banjoj Luci, 12. korpusa u Novom Sadu, 24. korpusa u Kragujevcu, 37. korpusa u Titovoj Užici, 1. proleterske gardijske mehanizirane divizije u Beogradu i većega broja samostalnih brigada, pukova i bataljuna. Tuzlanski korpus je bio u zoni nadležnosti Područja Slavonije. Komanda oblasti bila je u Beogradu.³¹ Peta vojna oblast obuhvaćala je Sloveniju, sjeverozapadnu Hrvatsku, Gorski kotar, Liku, Kordun, Banovinu i područje Bihaća. Sastojala se od 14. korpusa u Ljubljani, 13. korpusa u Rijeci, 31. korpusa u Mariboru, 32. korpusa u Varaždinu, 6. proleterske pješачke divizije u Karlovcu i drugih samostalnih postrojbi koje su bile direktno podređene Komandi oblasti. U Zagrebu je bilo sjedište oblasti.³²

VPO je bila obalna verzija vojne oblasti. Obuhvaćala je Istru, jadransku obalu s otocima, sjevernu Dalmaciju, dio jugoistočne Hercegovine i Boku kotorsku. U Splitu je bila komanda VPO.³³ VPO se sastojala od Flote sa sjedištem u Splitu, 5. vojnopomorskog sektora u Puli, 8. vojnopomorskog sektora u Šibeniku, 9. vojnopomorskog sektora u Kumboru, 9. korpusa u Kninu i manji broj postrojbi izravno podređenih Komandi VPO. Vojnopomorski sektori bili su operativnog sastava. Sastavljeni od plovnih i kopnenih snaga zaduženih za obranu i djelovanje na dijelu istočnog Jadrana. Flota je bila plovni sastav, a 9. korpus u srednjoj Dalmaciji je bio sličan ostalim korpusima JNA premda nešto manji od većine njih.³⁴

²⁹ MARIJAN, *Domovinski rat*, 47.

³⁰ *Isto*, 48.

³¹ MARIJAN, *Slom Titove armije*, 115.

³² *Isto*, 115.

³³ *Isto*, 115.

³⁴ MARIJAN, *Domovinski rat*, 48.

Ratno vazduhoplovstvo i PVO je odvojak koji se poklapao s ostalim snagama JNA. Sastojalo se od Komande i tri korpusa RV i PVO: 1. u Beogradu, 3. u Nišu i 5. u Zagrebu. Komanda RV i PVO je bila u Zemunu. Komanda RV i PVO je bilo u svrzi zrakoplovstva i za operativno objedinjavanje protuzračne obrane na cijelom ratištu. Korpusi RV i PVO su bili operativni sastavi pretežito zaduženi za djelovanje u zonama vojišta. Na Hrvatskom teritoriju glavni je bio 5. korpus RV i PVO sa svojim sjedištem u Zagrebu i zadaćom zrakoplovne potpore 5. vojnoj oblasti. Za potporu VPO zadužena je bila Avijacijska brigada u Divuljama kod Splita koja je bilo u sastavu 1. korpusa RV i PVO.³⁵

Takvim sastavom je JNA ušla u rat. Do kraja 1991. hrvatske su snage bile zarobile Varaždinski korpus, Riječki je premješten u istočnu Hercegovinu, a Komanda Zagrebačkoga korpusa u Bihać. Krajem 1991. i početkom 1992. došlo je do reorganizacije JNA. Peta vojna oblast je bila preimenovana u 2. vojnu oblast sa sjedištem u Sarajevu.³⁶ U sastav oblasti pripali su Sarajevski 4., Banjalučki 5. Kninski 9., Bihaćki 10. i Tuzlanski 17. korpus. U istočnoj Hercegovini i Crnoj Gori osnovana je 4. vojna oblast. Sastojala se od samo dva korpusa: Podgoričkog 2. i Bilečkog 13.. Ukinuta je VPO i osnovana je Ratna mornarica. Sastojala se od Vojnopomorskoga sektora Boka i Flote. Komanda joj je bila u Kumboru. Takva je podjela bila ostala do druge polovine svibnja 1992., kada je formalno JNA nestala s povijesne scene.³⁷

3.2. Srpska paravojska

Srpska paravojska zapravo je bila TO pobunjenih Srba u Hrvatskoj. Taj se naziv zadržao za sastave izvan TO pobunjenih Srba. Bilo da se radilo o sastavima koji su organizirani i često naoružani u Srbiji, Bosni i Hercegovini ili su organizirani na teritoriju Hrvatske.³⁸ Te su postrojbe svoje početke i postojanje vukle iz organizacija ili poticaja Službe državne bezbjednosti Ministarstva unutarnjih poslova (MUP) Republike Srbije. Njihova zadaća je bila izazivanje nemira i omogućavanje Jugoslavenskoj narodnoj armiji da glumi arbitra u krizi u Hrvatskoj. Samim time to joj je bilo omogućilo zadržavanje i širenje srpske pobune.³⁹ Slično su radile i Bosni i Hercegovini, a naročito prije izbijanja otvorenog rata. Formalno se može reći da Republika Srbija nije imala ništa s njima. Poznatije skupine bili su četnici Srpske radikalne

³⁵ MARIJAN, *Slom Titove armije*, 112-113., 117.

³⁶ *Isto*, 324-327.

³⁷ *Isto*, 324-327.

³⁸ MARIJAN, *Domovinski rat*, 50.

³⁹ *Isto*, 50.

stranke Vojislava Šešelja, Srpska dobrovoljačka garda zvana *Tigrovi* beogradskog kriminalca Željka Ražnatovića Arkana i Srpska garda Đorda Božovića Giske.⁴⁰

3.3. Srpska vojska Republike Srpske Krajine

Oružane snage pobunjenih Srba bile su se formirale velikim dijelom na organizacijskoj strukturi unutarnjih poslova i narodne obrane Socijalističke Republike Hrvatske (SRH).⁴¹ Oružana formacija koja je bila prva bila je Milicija Srpske autonomne oblasti (SAO) Krajine. Koja je po svojem vođi Milanu Martiću prozvana Martićeva milicija.⁴² Nastala je odmetanjem ljudstva i policijskih postaja iz sastava Ministarstva unutarnjih poslova republike Hrvatske (RH). U siječnju 1991. službeno je bila osnovana kao Sekretarijat za unutarnje poslove sa sjedištem u Kninu.⁴³

U srpnju je bio osnovan dio općinskih i regionalnih štabova TO-a kao i dio postrojba TO-a. A u kolovozu od regionalnih štabova bile su ustanovljene tri operativne zone TO SAO Krajine: za područje sjeverne Dalmacije i Like, za područje Korduna i za područje Banovine, no ne nalazimo pouzdane dokaze da su djelovale.⁴⁴ Temelj za ustroj bio je Zakon o obrani Republike Srbije, koji je 1. kolovoza 1991. usvojen za područje SAO Krajine. Oružane snage SAO Krajine postale su TO i Postrojbe za posebne namjene Ministarstva unutarnjih poslova. Od rujna 1991. TO SAO Krajine bila je konstruktivni dio posrbljenih Oružanih snaga SFRJ i većinom je bila inferiorna komandama JNA. U slučajevima bojnih obaveza Milicija SAO Krajine bila je podređena početkom listopada zapovjednicima TO-a.⁴⁵

U rujnu 1991. JNA se kadrovski osnažila pojačavši snage pobunjenih hrvatskih Srba. Veći broj oficira i mladih oficira dobio je 20. rujna 1991. imenovanja. Time su bili upućeni u Hrvatsku da bi vodili srpske pobunjenike. U rujnu je u Kninu osnovan Glavni štab TO.⁴⁶ U studenome su općinski štabovi TO-a bili preustrojeni i osnivane su brigade i odredi. Ukupno je osnovano 21 brigada i 29 odreda TO-a. Novoustrojene brigade operativno su podređene komandama JNA i stavljene na njihovu opskrbu.⁴⁷

⁴⁰ MARIJAN, *Domovinski rat*, 50.

⁴¹ *Isto*, 56.

⁴² *Isto*, 56.

⁴³ *Isto*, 56.

⁴⁴ *Isto*, 56.

⁴⁵ Odluka o primjeni Zakona o odbrani Republike Srbije na teritoriji Srpske autonomne oblasti Krajine, *Glasnik Krajine*, 26.8.199 L 1; HMDCDR: Predsjednik Vlade SAO Krajine, Naređenje br. 179/91-1 od 8. 8. 1991.; HMDCDR: Predsjednik Vlade SAO Krajine, Naređenje br. 2/1-91 od 9.10. 1991.; D. MARIJAN. *Slom Titove armije*, 286-286; D. MARIJANA, *Obrana i pad Vukovara*, 37.

⁴⁶ MARIJAN, *Domovinski rat*, 56.

⁴⁷ *Isto*, 56.

U prosincu 1991. proglašena je Republika Srpska Krajina (RSK). A time je JNA do svibnja 1992. bila preustrojila TO i napravila za nju planove obrane. Oružana sila pobunjenih hrvatskih Srba organizirala se u šest operativnih zona. Koje su činile upravu posebnih jedinica milicije i postrojbe izravno podređene Glavnomu štabu TO i Ministarstvu obrane. Krajem proljeća i ljeta 1992. pobunjeni Srbi spriječili su izvlačenje glavnog naoružanja i opreme Kninskoga i Bihaćkoga korpusa JNA. Zbog takvog načina djelovanja došlo je do promjena u organizaciji TO-a.⁴⁸

U studenome 1992. TO je preimenovan u Srpsku vojsku Republike Srpske Krajine, odnosno Srpsku vojsku Krajine (SVK). Najveća organizacijska promjena u SVK-u bila je ta da se pokuša dovesti do profesionalizacije dijela snaga. U ljeto 1995. pokušali su to postići osnivanjem Korpusa specijalnih jedinica s komandom u Slunju. Korpus je formalno po uzoru karakterno sličio Vojsci Jugoslavije i predviđao se kao brzo pokretni i bojno spreman sastav za intervencije u zonama gdje su se odigravala odlučujuća zbivanja.⁴⁹

U ratu 1991. - 1992. u sastavu TO SAO Krajine odnosno RSK-o bilo je 65.914 ljudi. U ljeto 1992., nakon promjena u vidu forme, TO RSK-a imala je po formaciji 35.703 pripadnika. To je činilo najmanje brojno stanje vojne sile pobunjenih Srba, u taj broj nije uračunato ljudstvo osam brigada milicije. Srpska vojska Krajine u proljeće 1995. po ratnoj formaciji imala je 80.080 ljudi, a potpuno je bilo moguće 62.483 pripadnika.⁵⁰

3.4. Oružane snage Hrvatske

Svojim karakterom TO je bila ratna vojska, zapovijedanje njome bilo je u nadležnosti Predsjedništva SFRJ i SSNO kao njegove transmisije. No, pitanje zapovijedanja TO-om bilo je složenije od zakonskih propisa.⁵¹ Ustav SRH iz 1974. sadržavao je odredbu da republike imaju mogućnost zapovijedanja TO-om, te je posebnim amandmanom iz 1980. ograničeno na pitanje rukovođenja, ali ne i zapovijedanja.⁵² Tom odredbom, TO SRH za svoj je rad dijelom morala odgovarati Predsjedništvu SRH. Odnosno Predsjedništvu Centralnoga komiteta Saveza komunista Hrvatske i posebice republičkomu Komitetu za Općenarodnu obranu i društvenu

⁴⁸ HMDCDP: Naredba DT br. 892-1 Saveznog sekretara za narodnu odbranu od 27. 2. 1992.; HMDCDR: Naređenje str. Pov. br. 1349-1 Saveznog sekretara za narodnu odbranu od 24. 3. 1992.; HMDCDR: Naređenje str. pov. br 1943-1 Saveznog sekretara za narodnu odbranu od 28.4.1992.; HMDCDR: GŠ TO RSK, Organizacijsko-formacijske promene u TO RS Krajina str. pov. br. 697-28. od 28.8.1992.

⁴⁹ MARIJAN, *Domovinski rat*, 57.

⁵⁰ *Isto*, 57.

⁵¹ *Isto*, 50.

⁵² *Isto*, 50.

samozaštitu SRH.⁵³ Početkom 1990. TO SRH sadržavala je Republički štab, 10 zonskih štabova, stotinjak štabova TO, 30-ak brigada TO-a i veći broj manjih sastava prostorne strukture. U Zagrebu je postojao zajednički štab koji je u zajedničkom djelovanju s JNA bio u rangu korpusa. Republički štab TO-a prihvatio je promjenu nazivlja te promijenio zaglavlja i pečate, iz kojih je izbrisano obilježje socijalističkog razdoblje. Takav oblik TO nije bila baš od velikog značaja za Hrvatsku pa je u rujnu 1991. ugašena, čime je njeno ljudstvo bilo premješteno i u spremu za pričuvni sastav Hrvatske vojske (HV).⁵⁴

3.5. Razoružavanje TO SR Hrvatske

Slovenija i Hrvatska su bile raspisale višestranačke izbore. Time je SFRJ počela gubiti svoje republike i time je započelo njeno nestajanje. Završetkom izbora i pobjede Hrvatske demokratske zajednice, a prije konstituiranja novog Sabora, JNA 23. svibnja 1990. razoružala je TO SR Hrvatske. Oduzimajući joj 20.000 oružja i stavljajući ga pod nadzor vojske. Za razliku od hrvatskih, slovenski komunisti bili su se suprotstavili JNA, te je ova republika zadržala svoju TO naoružanom.⁵⁵ Osim oduzimanja oružja TO, JNA je bila u Zagrebu formirala novi korpus, 10-i, kao postrojbu koja bi po uzoru na Prištinski korpus formiran gotovo 10 godina ranije imala zadaću pacificirati središnju Hrvatsku i njezin glavni grad.⁵⁶

„U sastav korpusa ušle su dvije motorizirane, oklopna i mehanizirana brigada te standardne korpusne postrojbe za potporu i održavanje. Udarni dio korpusa, 4. oklopna brigada iz Jastrebarskog, 140. mehanizirana brigada i 123. pontonirski bataljun iz Zagreba dobili su “A” klasifikaciju. Komanda stana bila je “B” klasifikacije, a “R” klasifikaciju dobili su ostali dijelovi korpusa: 622. motorizirana brigada s motoriziranim bataljunom “A” klasifikacije, 257. motorizirana brigada, 6. mješoviti artiljerijski puk, 6. mješoviti protuoklopni artiljerijski puk, 313. laki artiljerijski puk PVO, 10. inženjerijski puk, 671. pontonirski bataljun, 151. i 152. prednja protuoklopna artiljerijska baterija, bataljun vojne policije s četom “A” klasifikacije, izvidnička četa, četa ABKO, odjel za izlaganje situacije u zračnom prostoru, automobilska četa, 60. sanitetska četa, vojni sud i vojno tužilaštvo 2. inačice, poligon za izobrazbu vojnika i starješina “Svetice” i streljište “Vrapčanski potok”. Rok za ustroj korpusa bio je kraj lipnja 1990. Motorizirane brigade s topništvom za potporu i protuoklopnu borbu bile su u Petrinji, a ostale podstožerne postrojbe korpusa u Zagrebu. “A” sastav korpusa je

⁵³ MARIJAN, "Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina", 669-671.

⁵⁴ MARIJAN, *Domovinski rat*, 51.

⁵⁵ PINTER, *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. stoljeća*, 497-500.

⁵⁶ MARIJAN, *Domovinski rat*, 122.

lociran u područja s većinskim hrvatskim stanovništvom dok je "R" postroj s topništvom ostao u, za JNA povoljnijem nacionalnom području, na kojem se mogla provesti mobilizacija pričuve što je za šire područje Zagreba bilo teže izvedivo. Zato je to kompenzirano povećanjem ročnog sastava u najpokretljivijem i najučinkovitijem dijelu korpusa.“⁵⁷

Sukladno tom sastavu u gradu Petrinji bile su stacionirane dvije brigade – 622. i 257., te dva topnička puka – 6 za potporu i 6 protuoklopni. Navedene postrojbe su sa svojom opremom i naoružanjem kasnije činile glavninu 39. Banijskog korpusa Vojske tzv. Republike srpske krajine.⁵⁸

3.6. Banovina

Policajska uprava (PU) Sisak je bila odgovorna za Banovinu, koja je imala u općinskim središtima policijske postaje kao i u Sunji, a policijske ispostave u Kozibrodu i Viduševcu. Uprava je po mogućnostima bila ojačavana policajcima iz drugih policijskih uprava, koji su uglavnom bili iz Zagreba, Varaždina i Kutine.⁵⁹ Zbor narodne garde (ZNG) počeo se osnivati u svibnju 1991., a zapovjedništvo ZNG-a za Banovinu i Kordun osnovano je 26. srpnja 1991. Zatim je u listopadu preimenovano u Zapovjedništvo Operativne grupe za Sisak i Baniju. U Sisku je bilo sjedište, a umirovljeni general Janko Bobetko i pukovnik Božo Budimir bili su zapovjednici.⁶⁰

Glavnina hrvatskih snaga bila je u Sisku: 2. brigada ZNG-a koja je u jednom trenutku bila razmještena na 14 mjesta, što je otežavalo njezinu uporabu i elementarnu razinu zapovijedanja. 57. samostalni bataljun, 120. brigada, 1. mješoviti artiljerijski divizijun, 1. mješoviti protuoklopni divizijun, 55. laki artiljerijski divizijun, Protuzračne obrane (PZO), 36. inženjerijsko-pontonski bataljun, Odred braće Radić, Riječna ratna flotila, Samostalna turopoljska četa, Samostalna četa Odra, vod atomsko-biološko-kemijska obrana (ABKO) i Vojna policija. U općinama Dvor na Uni, Hrvatska Kostajnica, Petrinja i Glina hrvatske su snage imale po jednu samostalnu četvu. Od ljudstva s područja Petrinje osnovani su 74. i 80. samostalni bataljun, a od ljudstva iz Gline 78. samostalni bataljun.⁶¹

⁵⁷ MARIJAN, *Jedinstvo – posljednji ustroj JNA*, 40–41.

⁵⁸ MARIJAN, *Domovinski rat*, 122.

⁵⁹ *Isto*, 121.

⁶⁰ *Isto*, 122.

⁶¹ *Isto*, 122.

3.7. Sisak

Sisak je bilo sjedište PU i postaje Sisak, dijela 2. brigade ZNG-a, 57. samostalnog bataljuna i 120. brigade. Početkom kolovoza 1991. Sisak je branilo 950 gardista i policajaca. A već 12. rujna ta brojka se popela na 1.395 gardista i policajaca iz nekoliko postrojbi. Već u studenom su snage PU Sisak imale tri bataljuna, od kojih je jedan bio djelatni, a dva pričuvna, te su bili angažirani u Sisku i okolici. Sastav PU-a ukupno je činilo 1.256 ljudi, nakon čega je dio policajaca preveden u Hrvatsku vojsku.⁶²

26. lipnja 1991. u Sisku je mobiliziran 57. samostalni bataljun ZNG-a. On je odmah bio angažiran u Sunji i uz policiju imao zadaću osiguravanja vitalnih objekata u Sisku. Time je započela uspostava crte obrane grada Siska i općine. Prilaze Sisku s južne strane zatvarale su snage ZNG-a na pravcu Novo Selo - Klobučak – Komarevo.⁶³ Obrana Sisak 8. kolovoza je bila podijeljena na dvije zone južnu i sjevernu. Južna zona je time bila branila položaje naselja duž prometnice Češko Selo - Novo Pračno - Novo Selo - Komarevo - Blinjski Kut. Dok je sjeverna zona bila branila položaje naselja duž prometnice Žažina - Odra - Sisak - Galdovo - Novo Selo Palanječko - rijeka Lonja. Za obranu grada je bio angažiran dio bataljuna 2. brigade ZNG-a, dio 57. samostalnog bataljuna, policija i naoružani civili. Nakon pada Petrinje novoosnovana 120. brigada HV-a bila je postavila obranu prema tom pravcu, no početkom listopada obrana Siska je prestrojena. Preustroj je bio tako što su 120. brigadi bile podređene snage 57. samostalnog bataljuna, PU Sisak, Samostalne inženjerijske čete i Narodne zaštite. Na vanjsku i unutarnju obranu grad je podijeljen 16. listopada. Uporište Komarevo koje je bilo istaknuta crta obrane Siska, dobilo je 5. studenoga posebno zapovjedništvo obrane.⁶⁴ Srpski napadi na Sisak osobito su bili jaki prvih nekoliko dana listopada 1991. Jakih napada srpskoga topništva i zrakoplovstva bilo je i u drugoj polovini listopada 1991. Osim vojnih, na meti su bili i civilni ciljevi u Sisku i okolici te postrojenja rafinerije nafte i željezare. Pored vojnih, u napadima je bilo civilnih žrtava. Tako je u napadu na Sisak 24. listopada, poginulo četiri civila, a 31 je ranjen.⁶⁵ Posebice su jaki udari bili tijekom srpskoga napada na Sunju i tijekom hrvatske operacije *Vihor*, kao neselektivna odmazda nakon hrvatskih napada na srpske snage i položaje.⁶⁶

⁶² MARIJAN, *Domovinski rat*, 132.

⁶³ *Isto*, 132.

⁶⁴ *Isto*, 132.

⁶⁵ *Isto*, 132.

⁶⁶ *Isto*, 132.

4. VELIKOSRPSKA POBUNA

4.1. Banovina

„Banovina ili Banija omeđena je trima rijekama: Kupom od Pokupskog do Siska, Savom od Siska do Jasenovca i Unom od ušća u Savu nasuprot Jasenovca do ispod Dvora na Uni, te istočnim obroncima Petrove Gore. U njoj su se nalazile općine Petrinja, Glina, Dvor, Hrvatska Kostajnica i dijelovi općine Sisak.“⁶⁷

Na tom prostoru 1990. godine bilo je oko 70.000 Srpskog stanovništva i oko 30.000 Hrvata koji su djelom bili živjeli u enklavama kao što su dolina Une, Majurski bazen, Majski bazen, Topusko, Čuntički bazen itd., a većinom na rubnim, sjevernim dijelovima Banovine uz Kupu i Savu.⁶⁸

„Na temelju rezultata izbora Republika Hrvatska dobila je višestranački sabor (30. svibnja 1990.). Bio je to moderan građanski parlament koji su Hrvati nazvali Hrvatskim saborom. Događaj je jednako povijesni kao i prekretnički jer se njime vratilo ono što je Hrvatska izgubila nakon Prvoga svjetskog rata ulaskom u državnu zajednicu pod nazivom Kraljevina SHS. Čin je imao za cilj obnovu parlamentarne demokracije u Republici, ali i uspostavu nove hrvatske samostalnosti.“⁶⁹

Prvi višestranački izbori u banovinskim općinama i Sisku završili su pobjedom Saveza komunista Hrvatske Stranke demokratskih promjena (SKH – SDP). Pobjedonosnoj stranci svoj glas su većinom bili dali Srbi i ostali nehrvatski narodi.⁷⁰

Ubrzo nakon konstituiranja višestranačkog hrvatskog Sabora i opstrukcije njegovog rada od strane Srpske demokratske stranke (SDS), koja je na izborima pobijedila na prostoru sjeverne Dalmacije i dijela Like, banovinski Srbi udaljili su se od SKH – SDP i priklonili su se SDS koji zastupa velikosrpsku ideologiju.⁷¹

„Velikosrpski program pobune na Banovini gotovo je istovjetan programu u ostalim pobunjeničkim područjima. To je područje za agresora bilo posebno zanimljivo zbog blizine i

⁶⁷ RAKIĆ, DUBRAVICA: *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995.*, 101.

⁶⁸ *Isto*, 102.

⁶⁹ DOMAZET LOŠO, *Hrvatski domovinski rat (1991. – 1995.)*, 145.

⁷⁰ „Komunistima natpolovična većina“, „Izborni rezultati za Sabor SRH u općini Sisak“, 2.

⁷¹ RAGUŽ, *Marijan Celjak zvijezda vječnog sjaja*, 77.

*važnosti Zagreba kao glavnoga grada. Eventualnim zauzimanjem Zagreba ili njegovim okruženjem agresori su računali da bi mogli diktirati uvjete budućnosti Republike Hrvatske.*⁷²

4.2. Srpske pobune na Banovini

Na Banovini velikosrpske pobune širile su se od juga prema sjeveru. Neki od značajnijih događaja bili su 28. rujna 1990. kada su Srbi bili pod vodstvom SDS-a zaustavili odvoz naoružanja pričuvne policije iz Petrinje u Sisak. Taj zastoj su izveli tako što su bili postavili barikadu u blizini policijske postaje Petrinja. A organizatori su bili uputili poziv na oružani ustanak i izveli su napad u dvorištu policijske postaje. Nakon uspješne intervencije specijalne policije RH, pobunjenici su se razbježali i dijelom sklonili u obližnju vojarnu JNA.⁷³

O umiješanosti Srbije u pobunu na Banovini najbolje govori činjenica da je 29. studenoga 1990. kraj Dvora na Uni bila uhićena skupina srbijanskih terorista i kriminalaca koje je predvodio Željko Ražnjatović Arkan.⁷⁴

Napadom na policijsku postaju u Glini, koji se bio zbio u rano jutro 26. lipnja 1991., nekoliko sati nakon što je Sabor donio Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, otpočela je otvorena agresija pod vodstvom čelnika SDS-a, s 50 specijalaca i 70-ak Srba iz Gline i okolnih sela, koji su napali 16 hrvatskih policajaca.⁷⁵

„Početkom srpnja 1991. pobunjeni Srbi i hrvatske snage obrane zaposjeli su »početne položaje« s kojih će do kraja 1991. godine voditi rat. Pod srpskim nadzorom bio je veći dio Gline i južni dio te općine, te Dvor na Uni s najvećim dijelom te općine. Kontrolirali su i središnji, brdski dio Banovine, tzv. Šamaricu. Radilo se o južnom dijelu općine Petrinja, oko sela Jabukovac, jugozapadnom dijelu sisačke općine, oko Graduse, te zapadnom i središnjem dijelu općine Hrvatska Kostajnica oko Mečenčana i Rausovca. Taj prostor bio je skoro posve kompaktno nastanjen Srbima, a na jugu se uvezivao s općinom Dvor i južnim dijelom općine Glina, koji su okupirani 26. lipnja 1991. Unutar tog teritorija pobunjeni Srbi nisu nadzirali samo nekoliko većinski hrvatskih sela, te sela u Pounju, između Dvora i Hrvatske Dubice. Pod nadzorom hrvatskih vlasti ostali su drugi gradovi Banovine te većinski hrvatska sela van

⁷² RAKIĆ, DUBRAVICA: *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995*, 102.

⁷³ RAGUŽ, *Marijan Celjak zvijezda vječnog sjaja*, 83–84.

⁷⁴ RAKIĆ, DUBRAVICA: *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995*, 103.

⁷⁵ RAGUŽ, *Marijan Celjak zvijezda vječnog sjaja*, 145.

Zrinske gore. Međutim, zbog zemljopisnog položaja dio gradova i sela pod hrvatskim nadzorom našao se u položaju opkoljenih ili poluopkoljenih enklava. ⁷⁶

15. srpnja 1991. JNA je prvi puta otvoreno napala hrvatske snage u području Čuntičkog bazena, te je u tom napadu bio ranjen zapovjednik 2. bataljuna 2. A brigade ZNG-a Drago Matanović. Naime do tada je JNA svojim razmještanjem u području sukoba između srpskih pobunjenika i hrvatskih snaga pokušavala uspostaviti tampon zonu kojom bi u pravilu onemogućila snagama MUP i ZNG da okruže i razbiju pobunjeničke snage.⁷⁷

„Do napada na Kraljevcane i Dragotinca JNA je u brojnim slučajevima pomogla pobunjenim Srbima. Među najdrastičnije je spadao slučaj Gline gdje je JNA držala u blokadi PS prepuštajući grad pobunjenicima. ⁷⁸

„Napadom je izravno rukovodio potpukovnik Stanko Letić, komandant oklopnog bataljuna 51. motorizirane brigade JNA, koji je u svibnju 1991. iz Pančeva prebačen u Petrinju. Toga dana on je iz Jabukovca zapovijedao tenkovima koji su iz petrinjskog garnizona došli uspostaviti »tampon zonu«. Napad je izveo s namjerom izbacivanja hrvatskih snaga sa Zrinske gore i sprječavanja da se nakon prvog povlačenja, 14. srpnja 1991., tu opet učvrste. Odluku o napadu potpukovnik Letić je donio samostalno, u dogovoru s lokalnim pobunjenicima, bez zapovijedi nadređenih mu struktura JNA. ⁷⁹

Srpski teroristi bili su nastavili sa svojim planom etničkog „čišćenja“ Hrvata, koji je proveden oružanim napadima na Banovinu.

„U Glini je 24. srpnja 1991. formiran Regionalni štab TO-a za Baniju i Kordun čiji komandant je bio dr. Dušan Jović, predsjednik SO Glina. U Štabu je donesena odluka o napadnoj akciji srpskih oružanih formacija SAO Krajine, naziva »Žaoka«, na hrvatska sela u Pounju i na Glinu. Odlučeno je da će »Žaoka« trajati šest dana, a trebala se proširiti na čitavu Banovinu i Kordun, uz angažman 1240 pripadnika srpskih postrojbi. ⁸⁰

Za početak napada bio je izabran 27. srpanj, koji se u SR Hrvatskoj obilježavao kao republički praznik „Dan ustanka naroda Hrvatske“. Pobunjenici koji su bili predvođeni vodstvom Dragana Vasiljkovića poznatog još kao i „kapetan Dragan“, na širokom prostoru bili

⁷⁶ RAGUŽ, Marijan Celjak - zvijezda vječnog sjaja, 159.

⁷⁷ Isto, 166–172.

⁷⁸ IVKANEC, Moja sjećanja: Domovinski rat '91.-'95. Glina, Daruvar, Pakrac, 23.

⁷⁹ RAGUŽ, Marijan Celjak - zvijezda vječnog sjaja, 174.

⁸⁰ Isto, 177.

su krenuli u ofenzivu.⁸¹ On je bio disciplinirao razne naoružane skupine i preuzeo njihovo vođenje, kao i "čišćenje" hrvatskih naselja na području Banovine.⁸²

Istog dana bila je napadnuta i Sunja, kao i hrvatska sela u njenoj blizini.⁸³ Za razliku od Pounja, sunjski položaji bili su izdržali. Tako pobunjenici, kojima se kasnije pridružila JNA i razni dobrovoljci iz Srbije, nisu uspjeli u svojem naumu. Sunja i njezini branitelji postali su simbol otpora velikosrpskoj agresiji, a Sunjski mostobran bio je početna osnovica za oslobađanje jugoistočnog dijela Banovine u operaciji „Oluja“ 1995.⁸⁴

Na području općine Petrinja, nakon povlačenja hrvatskih snaga iz Čuntičkog bazena, glavna otporna točka iz pravca jugozapada bilo je selo Pecki. Ovo selo smjestilo se na obroncima Hrastovačke gore te je svojim položajem i konfiguracijom terena s nekoliko poluspilja i spilja pružalo dobru osnovicu za izvođenje obrane. Sisački novinar i publicist Đuro Gajdek opisuje kako je 23. srpnja 1991. započeo prvi ozbiljniji napad na ovo hrvatsko uporište. Sukobi s pobunjenim Srbima na tom području trajali su gotovo mjesec i pol dana. Nakon obilaska područja Siska i Banovine 25. kolovoza 1991., Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman „ je izdao potrebne naredbe i uputstva za djelotvorniju obranu Banijske bojišnice.... “⁸⁵

*„Obrana Petrinje bila je postavljena: na istoku od Taborišta i Budičine do Hrastovice, uz rub Petrinje, zatim zapadnom stranom preko Cepeliša do Peckog i završavala je linijom od Strašnika, Gora prema rijeci Kupi.“*⁸⁶

Unatoč svim naporima koji su bili učinjeni od strane hrvatskih branitelja. Neprijatelj, udružene snage pobunjenih Srba i postrojbe JNA iz Petrinjskog garnizona, bilo je prejako. Neprijatelj je u svom napredovanju jednostavno bio gurao prvu crtu bojišnice prema rijeci Kupi. Prvi otvoreni napad JNA na hrvatske branitelje u Petrinji započeo je 2. rujna 1991. topničkim i tenkovskim djelovanjem po samom središtu grada.⁸⁷ Istovremeno JNA i pobunjenici, topništvom napadaju čitavu banovinsku bojišnicu – od Hrvatske Kostajnice, Sunje, Hrastovice, Peckog do Šatornje i Viduševca.⁸⁸ Tenkovski napad na Petrinju završio je u predvečerje istog dana povlačenjem JNA u vojarnu. 8. rujna 1991. Neprijatelj je zauzeo Pecki

⁸¹ RAGUŽ, *Marijan Celjak - zvijezda vječnog sjaja* 177-190.

⁸² MARIJAN, *Domovinski rat*, 123.

⁸³ RAGUŽ, *Marijan Celjak - zvijezda vječnog sjaja*, 191.

⁸⁴ RAKIĆ, DUBRAVICA: *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995.*, 107.

⁸⁵ GAJDEK, *Petrinjska bojišnica*, 1991. – 1995., 145.

⁸⁶ *Isto*, 148-149.

⁸⁷ *Isto*, 151.

⁸⁸ *Isto*, 152.

i sve se više približio Petrinji koju je napao 16. rujna 1991. ali je nije uspio cijelu osvojiti.⁸⁹ Naime, nova meta napada im je bila tvornica *Gavrilović* koju je i napala satnija *Šiltova* s fronta, do su s boka napali rezervisti.⁹⁰ U napadu je ubijeno nekoliko branitelja i civila, dok je agresor imao 2 poginula i 5 ranjenika.⁹¹ Masakr je bio zaustavljen zbog oštećenog spremnika amonijaka, čime su pušteni civili, a napadač se povukao.⁹² U trećem napadu, koji se zbio 21. rujna 1991. JNA je zauzela čitav grad Petrinju, te je izbila na rijeku Kupu.⁹³ Crta bojišnice prema Sisku ustalila se sredinom naselja Mošćenica. Sjeverni, Pokupski, dio općine Petrinja (naselja Nebojan, Dumače i Novi Farkašić) obranjen je. Time su s te osnove postrojbe HV bile krenule u pobjedničku „Oluju“. Sprječavanje neprijatelja da u potpunosti zauzme desnu obalu Kupe bilo je od iznimnog značaja. Jer 1995. nije trebalo iz pokreta desantom stvarati mostobran već su napadačke postrojbe mogle prići prvoj crti i krenuti u oslobađanje Petrinje.⁹⁴

Nakon pada hrvatskih uporišta na prostoru između Dvora na Uni i Hrvatske Kostajnice (Struga, Kozibrod, Zamlaće i dr.) te neprijateljskog zauzimanja Hrastovca i Majura na cesti Sunja – Hrvatska Kostajnica. Jedina veza ovoga grada sa slobodnim teritorijem je bila prometnica koja dolinom rijeke Une ide prema Hrvatskoj Dubici i dalje prema Jasenovcu. I ova prometnica od 4. rujna 1991. postala je neprohodna za hrvatske snage. General Bobetko 8. rujna 1991. zapovjedio je deblokadu Hrvatske Kostajnice iz pravca Hrvatske Dubice. Nota zapovijed nije uspjela.⁹⁵ Dio okruženih hrvatskih snaga iz Hrvatske Kostajnice uspjela je izaći probojem prema Hrvatskoj Dubici. Dok se većina bila predala 13. rujna 1991., te je tim činom većina predanih osoba dospjela na zloglasnu Manjaču. Padom Hrvatske Kostajnice i Hrvatske Dubice neprijatelj je ovladao čitavim Pounjem, te je izbio na rijeku Savu.

Dok je neprijatelj napadnim djelovanjima na Banovini potiskivao slabo naoružane i opremljene hrvatske snage, sisački branitelji iz 57. samostalnog bataljuna ZNG predvođeni Marijanom Celjakom krenuli su u zauzimanje objekata JNA na području Siska.⁹⁶ Tako je 3. rujna 1991. bila zauzeta Sisačka „Barutana“, službenog naziva Vojni magacini „Caprag“, koja je bila sjedište 671. pontonirskog bataljuna, pristožerne postrojbe 5. vojne oblasti JNA.⁹⁷ To je

⁸⁹ GAJDEK, *Petrinjska bojišnica 1991. – 1995.*, 161-162.

⁹⁰ *Isto*, 169.

⁹¹ *Isto*, 169.

⁹² *Isto*, 151-170.

⁹³ *Isto*, 183.

⁹⁴ *Isto*, 185-193.

⁹⁵ ANDRES et al, *120. brigada Hrvatske vojske "Ban Toma Bakač" – Sisak u Domovinskom ratu 1991. – 1993. godine*, 33.

⁹⁶ RAGUŽ, *Marijan Celjak - zvijezda vječnog sjaja*, 269.

⁹⁷ *Isto*, 266-267.

prvi vojni objekt JNA koji je osvojen u Domovinskom ratu.⁹⁸ Ista postrojba pokušala je bezuspješno osvojiti raketnu bazu u Žažini koja je bila sjedište 3. raketnog divizijuna 155. raketnog puka 5. vazduhoplovnog korpusa Jugoslavensko ratno vazduhoplovstvo i PVO.⁹⁹ Uspješno je izvela napad na Radarsku bazu Šašina Greda koja je osvojena 18. rujna 1991. godine. Osvajanjem ovog objekta Hrvatska vojska je bila došla u posjed suvremenog radara i pokretnih radarskih kabina.¹⁰⁰

„12. rujna 1991. godine Predsjednik Tuđman potpisao je zapovijed o blokadi vojarna JNA i o njihovu zauzimanju. U sljedećem razdoblju mjeseca rujna hrvatske snage osvojile su znatan broj objekata JNA i time vojne opreme (Male Bare, Barutana, Varaždin, Velika Buna). MORH zapovijeda aktivno i pasivno blokiranje postrojba i skladišta JNA te cesta i isključivanje usluga JNA (struja, telefon itd.)“¹⁰¹

Kako do sisačkih tako i do banovinskih branitelja bile su stigle značajne količine naoružanja, streljiva i druge vojne opreme. To je omogućilo popunjavanje postojećih postrojbi i formiranje novih.

Na zapadnom dijelu Banovinske bojišnice početkom mjeseca rujna 1991. hrvatske su snage držale položaje u Topuskom i sjevernom djelu općine Glina, Viduševca i okolnim selima, do Kupe. Padom Petrinje do ovih položaja moglo se cestovnim putem jedino mostom preko rijeke Kupe u Pokupskom. Topusko je organizirano napušteno od hrvatskih branitelja 15. rujna 1991.¹⁰², a Viduševac je „pao“ u borbi 30. rujna 1991. godine. Do 4. listopada 1991. neprijatelj je uspio osvojiti čitav prostor općine Glina do rijeke Kupe.¹⁰³

20. rujna 1991., nakon trogodišnjeg moratorija, stupio je na snagu prvi Zakon o obrani Republike Hrvatske (NN 49/91). Ovo je bilo moguće nakon primjene Deklaracije i Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, što je bio zahtjev međunarodne zajednice.¹⁰⁴ Slijedećeg dana, 21. rujna 1991. osnovan je Glavni stožer HV, a za prvog načelnika bio je imenovan general Anton Tus.¹⁰⁵

⁹⁸ RAGUŽ, *Marijan Celjak - zvijezda vječnog sjaja*, 265–290.

⁹⁹ *Isto*, 291-299.

¹⁰⁰ *Isto*, 301-326.

¹⁰¹ MALEŠ, *Kronologija zbivanja na karlovačko-kordunskom bojištu u Domovinskom ratu godine 1990.-1996.*, 142.

¹⁰² *Isto*, 142.

¹⁰³ LUCIĆ, *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*, 46-47.

¹⁰⁴ Narodne Novine, Zakon o obrani

¹⁰⁵ GAJDEK, *Sisačka bojišnica 1991. – 1995.*, 170.

Ove nove organizacijske okolnosti imale su značajan odjek i na području sisačko banovinske bojišnice. O tim okolnostima general Božo Budimir, zapovjednik 2. A brigade ZNG, progovara na slijedeći način: *“U listopadu 1991. godine na sisačko – banijskom bojištu, najznačajnijem operativno – strategijskom pravcu obrane Hrvatske, vođena je presudna bitka između OG HVz SiB i 10.K.5.VO JNA za sisački mostobran. „Ofenziva 10. korpusa, započeta početkom rujna, bila je u tijeku, nakon što su njegove snage 12. rujna zauzele Kostajnicu, 14. Dubicu i Topusko, 21. Petrinju i 30. rujna Viduševac. Početkom listopada izbile su na lijevom krilu bojišta na desnu obalu rijeke Save, lijevo od sela Bobovac, a na desnom na desnu obalu rijeke Kupe zapadno od sela Nebojan. Kada je zaprijetilo da padne i sam grad Sisak, a time i ovaj najznačajniji operativno – strategijski pravac, VZOSRH je zapovjedio da se rasformira Zapovjedništvo banijsko – kordunskog područja, koje je od 18. srpnja do 1. listopada zapovijedalo svim snagama otpora na sisačko – banijsko – kordunskom bojištu, smjeni zapovjednik Štaba general dopukovnik Janko Bobetko i načelnik Štaba Đuro Brodarac, te da se za obranu šire, sisačko – banijske regije odmah angažiraju sve snage tog prostora koje treba objediniti u Operativnu grupu pod zapovjedništvom pukovnika Bože Budimira (zapovijed uručena 1. listopada). Nakon neprekidnog povlačenja i gubitaka golemih teritorija dotadašnjeg Zapovjedništva, OGHVzSiB se našlo u izuzetno nepovoljnom strategijskom položaju i borbenom rasporedu – mostobranu dužine 156 km. Zapovjedništvo je trebalo odlučiti što učiniti u ovako teškoj situaciji. Moglo je birati: odsudna obrana ili povlačenje prema Zagrebu.“*¹⁰⁶

Postrojbe JNA objedinjene u 10. korpusu 5. vojne oblasti bile su krenule izvršavati zadaću s ciljem: *„razbiti protivnika na pravcima napada i u bližem zadatku izbiti na r. Kupu na liniji: Petrinja – Karlovac, a zatim izvršiti pregrupisanje i glavnim snagama nastaviti pravcem: Petrinja – Lekenik – Velika Gorica, a pomoćnim snagama deblokirati garnizon Karlovac i time omogućiti izvlačenje snaga iz garnizona Zagreb k Petrinji i Samobora preko Zdenčine k Lasinji.“*¹⁰⁷

4.3. Novi Farkašić za svoju obranu

Odlučujuća bitka koja je zaustavila planirani proboj s juga i izvlačenje postrojbi JNA sa sjevera odigrala se 18. listopada 1991. u Novom Farkašiću. Mile Krišto u knjizi *Obrana*

¹⁰⁶ BUDIMIR, *Rat i sloboda (Domovinski rat u Hrvatskoj od 1991.-1998.)*, 120–122.

¹⁰⁷ MARIJAN, *Smrt oklopne brigade*, 270–274.

Novog Farkašića.¹⁰⁸ Opisao je pripreme i tijek same bitke kao i hrabrost hrvatskih branitelja iz 2. A brigade ZNG.

Početak ljeta i jeseni 1991. godine na teritorijima samoproglašene SAO Krajine sve su se više zahuktavale nove borbe. Neprijatelju je u cilju bilo da se što brže zaokruži i etnički očisti prostor. Samim time i da proglasi samostalnost i da se ono najvažnije za njih dogodi, a to je da se teritorij pripoji „velikoj Srbiji“. Na području Banovine do listopada 1991. veliki dio tog plana neprijatelj je proveo u djelo. Pri čemu je još morao okupirati tri „džepa“ u njegovoj zamišljenoj granici na Kupu i Savi.¹⁰⁹

Neprijatelji su tijekom 30. rujna i 1. listopada 1991. kroz napadna djelovanja, uspješno izbili na rijeku Kupu u području Lasinje, Pokupskog i svih sela nizvodno do Petrinje osim sela Novi Farkašić, Dumače i Nebojan.¹¹⁰ Uspješnim završenim zadatkom u cilju sprečavanja neprijatelja da ovlada mostom u Pokupskom, a po zapovijedi generala Bože Budimira zapovjednika Operativne grupe za Sisak i Banovinu, njegovom zapoviješću 1. satnija 1. bataljuna 2. „A“ brigade ZNG dobiva zadaću da se prebaci u područje sela Letovanić (vatrogasni dom). U cilju prebacivanja preko rijeke Kupe i uspostave crte obrane u selu Novi Farkašić.¹¹¹

Zapovjednik te postrojbe bio je Miodrag Demo, a njegov zamjenik Petar Bajan, mladi, ali iskusni pripadnici ponikli u jedinicama za posebne namjene MUP-a RH.¹¹² „*Svanuo je sunčan dan. Ništa nije dalo nagovijestiti da će biti različit od prethodnih dana. Petar Bajan krenuo je po hranu i u povratku dobiva informaciju od Ninje da neprijatelj sve žešće tuče po selu. Izdaju se zapovijedi da se cjelokupno ljudstvo skloni na sigurno u podrume i u skloništa, a da ostanu samo po dva vojnika osmatrača na položajima. Neprijatelj nije žalio streljivo i konstantno je tukao po selu, ali ne sa velikom preciznošću pogađanja, što je vidljivo i po aktivnostima najužeg dijela zapovjedništva satnije koje je u prvoj kući u selu sjelo i kartalo.*“¹¹³ „*Neprijatelj vjerojatne jačine jedne pješačke bojne („šabački bataljun“) ojačane oklopom (rezervisti i četnici) započeo je napad na selo glavnim snagama smjerom: Vratečko-Novi Farkašić, a pomoćnim snagama smjerom: Donje Mokrice-Novi Farkašić. Na glavnom smjeru napada uporabio je dvije satnije pješaštva ojačane tenkovima M-84 uz potporu topništva, a na*

¹⁰⁸ KRIŠTO, *Obrana Novog Farkašića*

¹⁰⁹ *Isto*, 11.

¹¹⁰ *Isto*, 21.

¹¹¹ *Isto*, 24.

¹¹² *Isto*, 27.

¹¹³ *Isto*, 43.

*pomoćnom smjeru napada satniju pješništva i tenkove T-55 kao potporu. Pričuvne snage imao je na području sela Vratečko.*¹¹⁴ Neprijatelj je imao jaku i neočekivanu strategiju djelovanja. Njihov cilj bio je slomiti snage branitelja u selu kroz kombinaciju pješništva i oklopa, uz snažnu topničku potporu. Glavni plan bio je namamiti glavninu branitelja u to područje, posebno iz smjera Vratečkog, kako bi ih zatim brzim napadom oklopa i pješništva iz smjera D. Mokrica doveli u okruženje. Nakon što bi snage branitelja bile okružene, neprijatelj bi ih uništio u zapadnom dijelu sela.¹¹⁵

Hrvatski branitelji odlučno su stali pred nadmoćnog neprijatelja, te raspoloživim protuoklopnim sredstvima oštetili tenkove. *„Razvio se krvavi boj na oba ulaza u selo, smjenjuju se napadi neprijatelja pa povlačenje, topničko-tenkovska paljba pa opet napad pješaka sa tenkovima. Svaki put primičući tenkove malo bliže, neprijatelj ne odustaje od svoje nakane. Nema hrabrosti izvršiti odlučujući napad tenkovima ulaskom u borbeni raspored obrane, već iz njih puca neposredno izlazeći na položaje. Ispale 1-2 projektila i u zaklon ili iz daljega pucaju na kuće koje vide stvarajući psihički pritisak.*¹¹⁶

Bitka se bila nastavila sve do kasno u noć. Na zapadnom ulazu u selo ostao je oštećen jedan tenk JNA, M-84, a na istočnom ulazu napadači su ostavili dva oštećena tenka T-55.¹¹⁷

Sutradan, 19. listopada, za vrijeme guste magle izvidnička skupina na čelu s Petrom Bajanom krenula je prema selu Vratečko. Potom je naišla na neprijateljske snage koje su se spremale za novi napad. Koristeći faktor iznenađenja Bajan odlučuje s raspoloživim snagama od 20-ak gardista prvi izvršiti napad.¹¹⁸

Bajan u tom trenutku izlazi iz zaklona i glasno viknu: „Gospodo vojnici, opkoljeni ste, imate pet minuta da se predate!” Koji je to bio šok za obje strane, kao da je vrijeme stalo, a odjek Bajanovog poziva parao je još dugo zrak i pitomu prirodu. ... „Ovdje hrvatska vojska, predajte se, imate još dvije minute!” Toga trenutka počinje spontana reakcija zatečenih neprijateljskih vojnika, svaki trči na svoju stranu, nastade žamor, totalni metež, svi trče na sve strane. Poslije prvog nesnalaženja tenkisti su se rastrčali prema tenkovima računajući kako im je to slamka spasa. Za bojovnike je to bila smrtna opasnost. „Artiljerija pali!” - viknu Petar, a

¹¹⁴ KRIŠTO, *Obrana Novog Farkašića*, 44.

¹¹⁵ *Isto*, 44.

¹¹⁶ *Isto*, 46-47.

¹¹⁷ *Isto*, 49-54.

¹¹⁸ *Isto*, 58.

*dvojica gardista iz OSE pogodiše dva tenka T-55 koji su bili u koloni. Prolomi se prasak, zadimiše se tenkovi, nastade cika, vika i zapomaganje.*¹¹⁹

Neprijatelj se, kao i prethodnog dana u panici povukao ostavljajući vojnu opremu i naoružanje pa i ispravan tenk M-84.¹²⁰

*„Sasvim je izvjesno kako je ovakav ispad branitelja sela, na najbolji i zasigurno jedini mogući način, uspješno obranio crtu bojišnice i nanio neprijatelju vrlo teške gubitke. Kako je mala crta između pobjede i poraza. Još prije par sati mogli su prijeći Kupu i otići na sigurno. Nitko im za to ne bi smio ništa reći, no imali bi oni sami sebi što reći nakon toga. Vjerojatno bi se raspali kao organizirana cjelina i više nikada ne bi zajedno ratovali.“*¹²¹

Ovom bitkom JNA je bila zaustavljena u daljnjem prodoru prema Zagrebu. Od tada Hrvatska vojska nije izgubila niti pedalj slobodnog područja Siska i Banovine, štoviše krenula je u postepeno oslobađanje okupiranog teritorija.¹²²

Od bitke za Novi Farkašić srpske snage po hrvatskim položajima sisačko – banovinske bojišnice djelovala su uglavnom topništvom i zrakoplovstvom. Dok s druge strane hrvatske snage nastavile su bile napadna djelovanja. 22. listopada 1991. 2. A brigada ZNG oslobodila je prostor jugozapadno od Novog Farkašića uključujući selo Slana. Istočno od Novog Farkašića oslobodilo se selo Međurače.¹²³ Hrvatske snage bile su popravile položaje i u selu Mošćenica.¹²⁴

Nakon pada Vukovara 18. studenog 1991. Predsjednik Tuđman osnovao je Komisiju koja je trebala utvrditi razloge vojničkog sloma vukovarske obrane. Obraćajući se nazočnim članovima Komisije Tuđman je istaknuo: *„U vojnom pogledu, isto tako bih vas molio, mislim da bi nam trebala neka ofanzivna akcija, neki uspjeh. Znae, nisam daleko od toga, da bi jedna dobro planirana akcija, naša, dovela do toga da mi zauzmemo Vukovar, sada ponovo, baš zato što to protivnik ne očekuje, razumijete ... to razmotriti. Dalje, mislim da bi nam trebalo da*

¹¹⁹ KRIŠTO, *Obrana Novog Farkašića*, 65.

¹²⁰ *Isto*, 69.

¹²¹ *Isto*, 71.

¹²² *Isto*, 74.

¹²³ LUCIĆ, *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*, 193-197.

¹²⁴ ANDRES et al, *120. brigada Hrvatske vojske "Ban Toma Bakač" – Sisak u Domovinskom ratu 1991. – 1993. godine*, 41.

*osvojimo Petrinju. Neki uspjeh, koji bi nam bio vojnički uspjeh, koji bi ometao ofanzivne planove protivnika.*¹²⁵

U nastojanju da dalje razrade Tuđmanovu zamisao, planeri u Glavnom stožeru Hrvatske vojske (GSHV) su zaključili da bi napadna operacija prema Glini imala najveće šanse za uspjeh. Ovo je vojnički gledano bilo logično jer je područje od rijeke Kupe do grada Gline bilo naseljeno uglavnom hrvatskim stanovništvom koje je većinom izbjeglo iz tog područja. Postrojbe JNA su već pretrpjele poraz na istočnom dijelu tog prostora, dok su pobunjenici pokazali malo interesa za obranu tog uglavnom hrvatskog kraja. Stoga toga je u noći 11./12. prosinca 1991. pokrenuta napadna operacija HV kodnog naziva „Vihor“.¹²⁶ Iako je operacija uzorno planirana i dobro operativno maskirana, nije ostvarila većinu zadanih ciljeva. Došlo je do gubitka ljudstva, uglavnom pripadnika 102. brigade, kao i tehnike Tenkovske satnije oklopno mehanizirane bojne Operativne zone Zagreb.¹²⁷ Unatoč tim izazovima, 2. A brigada ZNG je ispunila dobivene zadaće u ovoj operaciji. Napredovala je južno od sela Slane do sela Glinska Poljana, uspostavila kontrolu nad ključnom kotom na brdu gdje se nalazilo groblje i kapelica Svete Katarine.¹²⁸

Do kraja 1991. na sisačko – banovskom bojištu nije bilo značajnijih pomaka crte bojišnice. U opisanoj 1991. srpske snage ostvarile su većinu svojih ciljeva na Banovini. Područja naseljena većinskim srpskim stanovništvom bila su pod njihovom kontrolom. Veći dio područja Banovine naseljenog većinskim hrvatskim stanovništvom bio je zauzet, etnički očišćen, pljačkan i uništen od strane srpskih snaga. No pod hrvatskom kontrolom ostala su tri vrlo bitna područja na desnim obalama Kupe i Save.

Sisak je bio najznačajnije područje, posebno njegova industrijska zona. Tamo su se nalazili gospodarski kapaciteti koji su bili ključni za funkcioniranje cijele Hrvatske, kao što su Željezara Sisak, INA Rafinerija nafte Sisak, Termoelektrana Sisak i Terminal Jadranskog naftovoda.¹²⁹ Očuvanje neokupirane Sunje bilo je od iznimne važnosti, prije svega zbog njenog važnog željezničkog čvorišta. Okupacijske snage nisu mogle iskoristiti postojeće željezničke pruge na Banovini kako bi se povezale s Kordunom, Zapadnom Slavonijom i Bosnom. Prednji položaji hrvatskih snaga u Nebojanskom džepu na kotama Pribilović brdo i Šestanj brdo

¹²⁵ Stenogram sa sastanka Tuđmana i suradnika na dan pada Vukovara-3.

¹²⁶ MARIJAN, *Domovinski rat*, 131.

¹²⁷ *Isto*, 131.

¹²⁸ LUCIĆ, *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*, 200.

¹²⁹ GAJDEK, *Sisačka bojišnica 1991. – 1995.*, 282.

onemogućili su srpskim snagama neometano korištenje prometnice Petrinja - Glina, prisiljavajući ih da koriste duže i lošije prometnice u dubini Banovine.¹³⁰

Stoga se može zaključiti da su srpske pobjede na Banovini 1991. godine tek „Pirova pobjeda“. Teritorij nije bio zaokružen, industrijski kapaciteti nisu bili osvojeni, a ključne prometnice nisu bile pod potpunom kontrolom srpskih snaga.

Početak 1992. godine obilježen je potpisivanjem Sarajevskog primirja 2. siječnja te godine, koje su potpisali hrvatski ministar obrane Gojko Šušak i zapovjednik 5. vojne oblasti JNA Andrija Rašeta.¹³¹ Ovim sporazumom sukobljene strane su se obvezale ostati na dosegnutim položajima, dok se JNA trebala povući u Bosnu i Hercegovinu. Ujedinjeni narodi su na okupiranim područjima Republike Hrvatske rasporedili mirovne snage pod nazivom United Nations Protection Forces (UNPROFOR), koje su tamo djelovale sve do oslobodilačkih akcija HV-a 1995. godine. Hrvatska je u prvoj polovici siječnja 1992. dobila međunarodno priznanje, a 15. siječnja su je priznale sve članice tadašnje Europske zajednice.¹³²

¹³⁰ GAJDEK, *Petrinjska bojišnica*, 213.

¹³¹ GAJDEK, *Sisačka bojišnica 1991. – 1995.*, 232-236.

¹³² *Isto*, 232-235.

5. IZGRADNJA HRVATSKE VOJSKE

Nova, 1992. godina ne samo da je donijela prekid borbenih operacija i kakvo takvo primirje na čitavoj crti razdvajanja, pa tako i na sisačko – banovinskoj bojišnici, već je jedna i druga strana krenula u reorganizaciju i preustrojavanje svojih postrojbi.

5.1.Oružje

„Sarajevsko primirje“ potpisano je u trenutku kada je Hrvatska vojska imala 230 000 naoružanih vojnika razvrstanih u 67 brigada i više samostalnih bojni te 40 000 pripadnika MUP-a, uz organiziranu vojnu proizvodnju te nastavne vojne centre. Ali zabrana uvoza oružja nametnuta od međunarodne političke zajednice bila je nepravedna prema Hrvatskoj kao žrtvi agresije i izravna vojno-politička podrška agresorskoj tzv. JNA, te raznim ostalim paravojnim formacijama.“¹³³

Embargo na uvoz oružja za područje bivše SFRJ nije imao jednaki učinak na sve sukobljene strane. Na srpskoj strani, većina raspoloživog oružja JNA ostala je u njihovom posjedu, a također su imali kontrolu nad većim dijelom vojne industrije koja je nastavila proizvoditi oružje za njihove potrebe. S druge strane, Hrvatska strana je nabavljala oružje na netransparentne načine putem tajnih trgovaca oružjem i država koje su kršile embargo. Dio oružja Hrvatska je također stekla zauzimanjem vojarni, skladišta i drugih vojnih objekata koji su se nalazili na području koje je bilo pod njenom kontrolom.

„U šest dana, od 14. do 19. rujna, osvojeno je borbom ili se predalo 36 vojarni i skladišta te 26 drugih objekata, među njima dva centra veze i jedna raketna baza. U sklopu cijele rujanske operacije zauzimanja vojarni, jedan je korpus JNA razoružan u cijelosti (32. varaždinski), a dva korpusa (10. zagrebački i 13. riječki) razoružana su djelomično, jednako kao zrakoplovne i mornaričke snage; istovremeno osvojena su sva remontna i proizvodna postrojenja. Ratni je plijen bio iznimno bogat: preko 230 tenkova, oko 400 većih topova, deseci tisuća pušaka, nekoliko milijuna naboja i mnoštvo druge opreme i vozila palo je u hrvatske ruke. Zarobljeno oružje odmah je i uporabljeno, tako da je rat za vojarne bio prva prekretnica rata.“¹³⁴

¹³³ GAJDEK, *Sisačka bojišnica 1991. – 1995.*, 233.

¹³⁴ ŽUNEC, *Rat u Hrvatskoj 1991. – 1995. 1. Dio: uzroci rata i operacije do Sarajevskog primirja*, 77.

No, tijekom intenzivnog borbenog djelovanja u listopadu, studenom i prosincu 1991. Hrvatska vojska je utrošila većinu raspoloživih zaliha streljiva. Osobito topničkog i minobacačkog, te protuoklopnih sredstava. Unatoč velikom broju vojnika, Hrvatska nije imala dovoljno naoružanja i streljiva za izvođenje ozbiljnijih napadnih djelovanja. Zbog toga je primirje iskoristila za nabavu oružja i obuku postrojbi.

Srpska strana 1992. godinu započela je kao dvokomponentni konglomerat ostataka JNA postrojbi i samoorganiziranih formacija hrvatskih Srba.

„Plansko povlačenje JNA s okupiranih područja Republike Hrvatske, tako i Banovine, bilo je zapovjedbno u Generalštabu OS SFRJ sredinom veljače 1992. godine. Povlačenje je trebalo izvesti na prostore garnizona u BiH i Srbiji. Zapovijedu je regulirano niz zadaća koje su završile povlačenjem JNA do 2. lipnja i stvaranjem triju srpskih vojska. ... JNA se s Banovine povukla u svibnju 1992. godine.“¹³⁵

Ovo povlačenje nije bilo potpuno. Na Banovini je ostala većina naoružanja i ljudstva JNA.

5.2. Teritorijalna obrana na Banovini

Pobunjeni Srbi koji su 1990. i 1991. godine oformili više različitih paravojskih, mahom terorističkih skupina, poput Milicije SAO Krajine, Martićevaca, Kninđi i sl., na temeljima prostornih struktura TO bivše SR Hrvatske u općinama koje su kontrolirali mobilizirali od sredine 1991. TO na Banovini.“ *JNA se nije miješala u ustroj TO-a pobunjenih Srba do sredine rujna 1991. godine. Promjena je nastupila kada je JNA počela sa strateškom ofenzivom na Republiku Hrvatsku i preuzela nadzor nad TO.“¹³⁶*

Krajem 1991. na Banovini su djelovale četiri brigade TO. Dolaskom snaga UNPRPFOR-a, a sukladno Vanceovom planu, trebalo je demobilizirati, raspustiti i razoružati TO RSK.¹³⁷ Da bi izigrali potpisane obveze (povlačenje JNA i raspuštanje TO) vlastodršci iz Beograda i Knina proveli su reorganizaciju naoružanih pobunjenika kojima se s naoružanjem, opremom, smještajnim i skladišnim kapacitetima ali i ljudstvom priključuje i JNA. Sada već vojska bez države. „Uoči samog početka stvaranja novog obrambenog sustava RSK zeleno je svjetlo dao Slobodan Milošević, predsjednik Republike Srbije. Na sastanku vodstva RSK s vodstvom Republike Srbije, 12. studenog 1992. u Beogradu, Milošević je prihvatio koncept

¹³⁵ ŠKVORC, *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.*, 68.

¹³⁶ *Isto*, 70.

¹³⁷ *Isto*, 74.

stvaranja obrambenog sustava RSK. ... Završnom zapovijeđu od 27. studenoga 1992. krenulo se s preustrojem TO i PJM u SVK. Zapovijed je donio, ali i trebao provesti u djelo novi zapovjednik SVK, general Mile Novaković. ¹³⁸

Ovom zapoviješću na Banovini formiran je 39 (Banijski) korpus SVK, a četiri brigade TO prevedene su u „pešadijske“ kao i Odred Sisak – Caprag. „Zona odgovornosti Korpusa poklapala se s teritorijem banovinskih općina Gline, Petrinje, Siska, Capraga, Kostajnice i Dvora na Uni. Bio je to teritorij koji je obuhvaćao površinu od 2223 km² sa 82 406 stanovnika i granicom prema slobodnoj Hrvatskoj od 140 km i Cazinskoj krajini 30 km dužine.“¹³⁹ S tako ustrojenim snagama pobunjeni Srbi na Banovini dočekali su 1995. godinu i „Oluju.“¹⁴⁰

5.3. Izgradnja Hrvatske vojske

Stvaranje Hrvatske vojske počelo je neposredno uoči Domovinskog rata, time su hrvati agresiju JNA i srpskih paravojski postrojbi u ljetu 1991. dočekali bez oružja i bez dovoljnog broja obučanih časnika i dočasnika.¹⁴¹ Broj Hrvata koji su obavljali djelatnost časnika i dočasnika u bivšoj službi JNA nije bio dovoljan u ostvarivanju nove domovinske vojske.¹⁴²

Gotovo u svakoj monografiji postrojbe iz Domovinskog rata obrađuje se tematika obuke i vojnih vježbi. Tako se npr. u monografiji 120. brigade HV „Ban Toma Bakač“ Sisak navodi kako se obuci vojnika i postrojbi pridavala velika pozornost te da je ista provedena u uvjetima neprijateljskog djelovanja.¹⁴³ „Već u pripremi za formiranje Brigade, tijekom mjeseca kolovoza 1991., napravljen je program osnovne obuke, koji je, između ostalog, uključivao informiranje o situaciji u Republici Hrvatskoj, poznavanje pješackog naoružanja s gađanjem, inženjerijsku obuku, taktičke radnje (odjeljenje u napadu i u obrani) ABKO i drugo. Obuka prema tom programu nije mogla biti realizirana kako je predviđeno u rujnu, već je zavisno od stanja na bojištu, održavana do studenog 1991. godine.“¹⁴⁴ Ovo je bila obuka vojnika dok je za zapovjednike odjeljenja i vodova organiziran poseban četverodnevni tečaj koji „su izvodili

¹³⁸ ŠKVORC, *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995*, 97-98.

¹³⁹ *Isto*, 112.

¹⁴⁰ *Isto*, 112.

¹⁴¹ NAZOR, *Počeci izobrazbe dočasnika HV-a u Domovinskom ratu*, 17.

¹⁴² *Isto*, 17.

¹⁴³ ANDRES et al, *120. brigada Hrvatske vojske “Ban Toma Bakač” – Sisak u Domovinskom ratu 1991. – 1993. godine*, 82-87.

¹⁴⁴ *Isto*, 82.

časnici iz zapovjedništva Brigade i bataljuna, prema svojim specijalnostima. ¹⁴⁵ Nakon toga provedena je i obuka za zapovjednike satnija kojoj je svrha „bila proširiti znanje i vještinu zapovjednika i postrojbi u rukovođenju, zapovijedanju i borbenoj uporabi odjeljenja, voda i satnije, zbog pružanja što učinkovitijeg otpora neprijatelju. ... Pored programa obuke za pješadijske jedinice razrađeni su programi za topništvo, inženjeriju, izviđače i diverzante.“¹⁴⁶

Nadalje, obuka se provodila u blizini prvih crta bojišnice kako bi se obučavani vojnici mogli brzo vratiti na svoje borbeno raspoređivanje. Postrojbe koje su bile u neposrednom borbenom dodiru provodile su četiri sata obuke dnevno, dok su one izvan borbenog dodira provodile šest sati obuke dnevno. Osim provođenja obuke u vlastitom programu ova postrojba sudjelovala je i u obuci koje je organiziralo nadređeno zapovjedništvo operativne grupe za Sisak i Baniju. Kao vrhunac obučanih događanja brigada je organizirala nekoliko pokaznih vježbi i grupnih zanimanja. Teme vježbi bile su: Pješачka satnija u napadu uz podršku tenkovskog voda, Pješачka satnija u obrani, a tenkovski vod u napadu uz podršku pješčkog voda, Jurišni odred (satnija) bataljuna uz podršku tenkova u napadu na naseljeno mjesto itd. Grupna zanimanja provedena su u zapovjedništvu Brigade i bataljuna uz sudjelovanje zapovjednika satnija i samostalnih vodova. Teme su bile: Uporaba TPZ u sustavu radio veza po planu KUPA, Izrada zapovijedi za obranu brigade, bataljuna, satnije i samostalnih vodova, Napad na naseljeno mjesto – Petrinja.¹⁴⁷ Jedan od najznačajniji obučnih događaj u kojem je brigada sudjelovala u suradnji sa 36. i 38. inženjerijsko – pontonjerskim bataljunom i Riječnom flotilom, bila je pokazna vježba nadređenog zapovjedništva na temu „Pješачki bataljun u napadu s nasilnim prelaskom rijeke Save“.¹⁴⁸

Osim postrojbene obuke, koja je kontinuirano provedena tijekom čitavog Domovinskog rata, krajem 1991. i početkom 1992. godine započela je dvorazinska časnička izobrazba i izobrazba dočasnika u Časničkom centru HV (kasnije preimenovanom u Hrvatsko vojno učilište).¹⁴⁹ Ova izobrazba se prvo odvijala u obliku tečajeva koji su trajali nekoliko tjedana, da bi od rujna 1992. bila izvođena u obliku Časničke škole i provedena u obliku tromjesečne i šesto mjesecne izobrazbe.¹⁵⁰ Tako su časnici s VSS-om i dočasnici s SSS-om pohađali posebne tromjesečne izobrazbe, dok su časnici i dočasnici koji nisu imali odgovarajuću stručnu spremu

¹⁴⁵ ANDRES et al, *120. brigada Hrvatske vojske "Ban Toma Bakač" – Sisak u Domovinskom ratu 1991. – 1993. godine*, 83.

¹⁴⁶ *Isto*, 82-87.

¹⁴⁷ *Isto*, 85.

¹⁴⁸ *Isto*, 85.

¹⁴⁹ NAZOR, *Počeci izobrazbe dočasnika HV-a u Domovinskom ratu*, 56.

¹⁵⁰ *Isto*, 55.

pohađali šestomjesečnu izobrazbu.¹⁵¹ Od 1993. uvodi se i treća razina časničke izobrazbe – Zapovjedno stožerna škola. Dočasnička izobrazba odvija se u Dočasničkoj školi u Jastrebarskom čiji je rad i svečano obilježen prisustvom generala Josipa Lučića, Petra Stipetića, Franje Felda i Josipom Ignacem.¹⁵²

Izobrazba na hrvatskim vojnim učilištima bila je od iznimne važnosti za razvoj Hrvatske vojske. Stoga nije iznenađujuće da su najviše razine odlučivanja, uključujući Predsjednika, ministra obrane i načelnika Glavnog stožera, pokazale interes za tu obuku. Ovi vođe su prepoznali važnost ulaganja u vojno obrazovanje kako bi se osigurala stručnost i profesionalnost vojnih kadrova. Kroz vojna učilišta, vojnici su stjecali znanja i vještine potrebne za izvršavanje svojih zadaća na najbolji mogući način. Time su se osigurali kvalitetni vođe i operativno sposobni vojnici koji su bili ključni za uspješno djelovanje Hrvatske vojske. „Kako je u sljedećemu razdoblju (od godine 1993.) planirana izobrazba kadra koji će ostati u Hrvatskoj vojsci i kako mu je bilo potrebno osigurati veća znanja, trebalo je u tu svrhu organizirati dodatne pripreme nastavnika, i osigurati bolju opskrbljenost literaturom i priručnicima iz pojedinih područja. Već je tada uočeno kako je važno da se u nastavne sadržaje ugrade i iskustva iz Domovinskoga rata, da se organiziraju skupne pripreme nastavnika i da se u što skorije vrijeme riješi pitanje poligona i vježbališta za nastavu.¹⁵³ Na početku godine 1993. održani su važni ubrzani tečajevi za zapovjednike pričuvnih brigada (R-brigada) i za zapovjednike domobranskih pukovnija i bojna.“¹⁵⁴

„Posebnu ulogu u izobrazbi djelatnih časnika i dočasnika HV dobili su u godini 1995. tečajevi *Millitary Professional Resources, Inc. – Democracy Transition Assistance Program (MPRI-DTAP)*, odnosno tečajevi Programa pomoći pri prijelazu u demokraciju, za koje se je Republika Hrvatska odlučila radi razvoja i primjene opsežnog profesionalnoga programa izobrazbe.“¹⁵⁵

VRO „Oluja“ zatekla je dio časnika na školovanju. „Odlukom ministra obrane Peti naraštaj polaznika šestomjesečne izobrazbe Časničke škole je prekinuo izobrazbu od 1. do 10. kolovoza 1995. jer je sudjelovao u akciji Oluja. Nažalost nisu se svi vratili. Prvog dana operacije, 4. kolovoza, u probouju bojišnice kod Mošćenice poginuo je pukovnik Predrag

¹⁵¹ NAZOR, *Počeci izobrazbe dočasnika HV-a u Domovinskom ratu*, 55.

¹⁵² *Isto*, 56-57.

¹⁵³ *Isto*, 27.

¹⁵⁴ HRASTOVIĆ et al, *Hrvatsko vojno učilište u Domovinskom ratu – povjesnica*, 117.

¹⁵⁵ *Isto*, 87.

Matanović, pripadnik Druge gardijske brigade i polaznik druge bojne pješništva, a dva su polaznika bila ranjena. ¹⁵⁶

Osim naoružavanja, opremanja, obuke i školovanja za izgradnju HV i uspješno izvođenje napadnih operacija za oslobodjenje okupiranog područja od presudnog je značaja bilo i ratno planiranje.

Tijekom izgradnje Hrvatske vojske (HV) i priprema za oslobodjenje okupiranih područja, odluke o uporabi HV donosio je Predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman. Načelnik Glavnog stožera HV izdavao je direktive za napad, dok su zapovjednici zbornih područja (ZP) bili odgovorni za izdavanje zapovijedi podređenim postrojbama radi izvršenja dobivenih zadaća. U glavnom stožeru HV, zapovjedništvima ZP i zapovjedništvima postrojbi provedene su brojne stožerne trenaze i razrađene razne taktičke varijante djelovanja. Također su provedene i integrirane vježbe poput "Posjedon 94" i "Lonja 94" s ciljem provjere obučenosti postrojbi, stvaranja interoperabilnosti te uvježbavanja taktika, tehnika i procedura kako bi se dala konačna ocjena spremnosti HV za oslobodjenje okupiranih teritorija. ¹⁵⁷ Ključnu ulogu u svemu tome imao je tadašnji načelnik glavnog stožera general Janko Bobetko. U knjizi *Sve moje bitke* general iscrpno opisuje godine stvaranja i izgradnje HV.

Tijekom razdoblja od 1992. do 1995., HV izvela je niz ograničenih vojnih operacija s ciljem poboljšanja svojeg operativnog položaja i pripreme za konačni sukob s neprijateljem. Neki od značajnijih napada uključuju zauzimanje Miljevačkog platoa u Šibenskom zaleđu, deblokadu Dubrovnika i njegovog zaleđa, operaciju Gusar kojom je neprijatelj odbačen od Zadra, operaciju Medački džep kod Gospića te operacije Cincar, Zima 94, Skok-1, Skok-2 i Ljeto 95 koje su vođene na teritoriju Bosne i Hercegovine s ciljem okruživanja Knina kao središta velikosrpske pobune. Kroz ove bitke, akcije i operacije, Hrvatska vojska stekla je vrijedno i neprocjenjivo ratno iskustvo koje je kasnije omogućilo brze pobjede u operacijama Bljesak i Oluja 1995. godine. ¹⁵⁸ U ovim bitkama, akcijama i operacijama Hrvatska vojska stekla je bogato i neprocjenjivo ratno iskustvo koje joj je omogućilo brze pobjede u Bljesku i Oluji 1995. godine.

¹⁵⁶ HRASTOVIĆ *et al*, *Hrvatsko vojno učilište u Domovinskom ratu – povjesnica*, 128.

¹⁵⁷ BOBETKO, *Sve moje bitke*, 513.

¹⁵⁸ *Isto*, 508.

6. „OLUJA“ NA BANOVINI

6.1. Direktiva „OLUJA - 1“

Sisak je i sjedište 2. gardijske brigade „Grom“ čije su postrojbe sudjelovale u ratnim djelovanjima na ostalim bojišnicama u RH (dubrovačko zaleđe, Maslenica, BiH ...). Dijelovi 2. gardijske brigade „Grom“ sudjelovali su u VRO „Bljesak“ u svibnju 1995. godine. Dok se glavnina nalazila u pripravnosti na sisačko-banovinskom bojištu.¹⁵⁹

Načelnik GSHV, stožerni general Janko Bobetko, 26. lipnja 1995. izdao je Direktivu za napad Op.br. 12-1/95 „OLUJA – 1“.¹⁶⁰ U njoj je definiran način oslobađanja Banovine i izbijanje na državnu granicu s BiH na području Suhe međe i rijeke Une. Istoga dana, general Bobetko izdao je još tri direktive, „OLUJA – 2“, „OLUJA – 3“ i „OLUJA – 4“, kojima je dao zadaće ZP Karlovac, Gospić i Split u pripremi oslobađanja okupiranih teritorija u njihovoj zoni odgovornosti.¹⁶¹

Direktiva „OLUJA - 1“ upućena je zapovjedniku ZP Zagreb generalu bojniku Ivanu Basarcu, radi daljnje provedbe. U uvodu se navodi razlog za pokretanje ove operacije ističući da unatoč važećem mandatu UNCRO-a „*UNCRO ne garantira mirnu reintegraciju okupiranih područja RH pod njen ustavno-pravni suverenitet.*“¹⁶² Nadalje se navodi da je zadaća HV osigurati puni suverenitet RH nad cjelokupnim njenim teritorijem, te je stoga potrebno ubrzati izgradnju i dostizanje najvišeg stupnja borbene spremnosti. To se prije svega postiže izgradnjom borbenog morala, obučenosti, efikasnim zapovijedanjem i odgovarajućom logističkom potporom. Cilj ovih napora je je brzo izvođenje napadnih djelovanja HV kako bi se razbile i uništile neprijateljske snage i oslobodila okupirana područja. U izvođenju zadaća „*sva zapovjedništva i postrojbe HV, dužna su poštovati i strogo se pridržavati svih odluka državnog Vrhovništva i zapovjedi Vrhovnog zapovjednika.*“¹⁶³

U točki 1. Direktive dani su obavještajni podaci o neprijatelju. U uvodu se navodi kako „*srbočetničke vlasti ne prihvaćaju mirnu opciju i ne odustaju od ciljeva proklamiranih u velikosrpskoj strategiji.*“¹⁶⁴ Snage neprijatelja ispred ZP Zagreb sastojale su se od 39. korpusa VRSK i dijelova 21. korpusa, ukupno između 5.500 do 7.000 ljudi. Ove snage su bile

¹⁵⁹ LUCIĆ, *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*, 276-281.

¹⁶⁰ BOBETKO, *Sve moje bitke*, 422-432.

¹⁶¹ *Isto*, 441-518.

¹⁶² *Isto*, 422.

¹⁶³ *Isto*, 422.

¹⁶⁴ *Isto*, 422.

raspoređen u dva obrambena pojasa, jedan blizu crte razdvajanja i drugi dublje u obrani kao korpusna pričuva. Pored pješačkih postrojbi, organiziranih u pet brigada i jedan odred, neprijateljske snage su imale dvije oklopne bojne, četiri divizijuna topništva za potporu, dva protuoklopna divizijuna, dva protuzračna divizijuna i oko 200 pripadnika milicije.¹⁶⁵ Na banovinskom bojištu očekivalo se da će intervenirati jedna do dvije brigade bosanskih Srba. Obavještajna procjena je pretpostavljala da će, po potrebi, neprijateljske snage biti podržane lovačko bombarderskim zrakoplovstvom, borbenim helikopterima za protuoklopnu borbu, izvidničkim zrakoplovima i transportnim helikopterima. U slučaju nepovoljnog razvoja situacije, neprijatelj bi mogao koristiti bojne otrove „Iperit“ i „Sarin“. Na kraju se procijenilo da su neprijateljske postrojbe imale slab moral s tendencijom opadanja. Nedostajalo im je ljudstva i pogonsko gorivo, a bili su nezadovoljni logističkom potporom i plaćama.¹⁶⁶

Točka 2. Direktive donosi odluku načelnik glavnog stožera HV o aktivnostima cjelokupne HV u pripremi oslobađanja okupiranih područja RH. Snage ZP Zagreb, Karlovac, Gospić i Split su podigle borbenu spremnost na najvišu razinu, uz pregrupiranje i domobilizaciju, kako bi bile sposobne iznenadno, istovremeno i energično sprovesti napadnu operaciju „Oluja“. Snage ZP Osijek i Južnog bojišta su trebale izvršiti pregrupiranje i mobilizaciju potrebnih snaga kako bi, uz podršku Hrvatske ratne mornarice i Hrvatskog ratnog zrakoplovstva, u svojim zonama odgovornosti mogli provesti odlučnu i upornu obranu. Sve s ciljem stvaranja preduvjeta za kontranapad na području istočne Slavonije i Baranje, s ciljem oslobađanja cjelokupnog teritorija RH i izbijanja na državnu granicu. HV je trebala dovršiti sve potrebne pripreme i biti spremna za izvršenje operacija do 15. srpnja 1995. godine.¹⁶⁷

Zadaća ZP Zagreb detaljno je opisana u točki 3. Direktive. ZP Zagreb s raspoloživim snagama i ojačanjima, te uz potporu Hrvatskog ratnog zrakoplovstva trebalo je „*izvesti napadnu operaciju s ciljem: brzim prodorom snaga i jakom paljbom neutralizirati neprijateljske topničko-raketne sustave i time onemogućiti razaranje industrijskih kapaciteta i gradova Zagreba, Siska i Kutine; osloboditi Petrinju, Kostajnicu i Glinu, odbaciti neprijatelja od Siska, a potom uz oslobađanje cjelokupnog prostora Banovine spojiti se sa snagama 5. korpusa ABiH na širem prostoru s. Obljaj s. Žirovac. Po izbijanju na državnu granicu prijeći u obranu, a zaostale snage neprijatelja prisiliti na bezuvjetnu predaju ili uništiti.*“¹⁶⁸

¹⁶⁵ BOBETKO, *Sve moje bitke*, 423.

¹⁶⁶ *Isto*, 423.

¹⁶⁷ *Isto*, 424.

¹⁶⁸ *Isto*, 424.

Samo izvođenje operacije bilo je planirano u dvije etape. U prvoj etapi, brzim i energičnim prodorom 2. gardijska brigada, 81. gardijska brigada, 57. brigada, dijela 101. brigade, 153. brigada te domicilnih domobranskih pukovnija (12., 17., i 20.) uz sudjelovanje specijalnih snaga MUP („OSE“) obuhvatile su neprijateljske snage u Petrinji te ih prisilile na bezuvjetnu predaju ili uništile.¹⁶⁹ Nakon toga, angažirane snage HV prešle su u obranu na crti selo Mađari – selo Moštanica – selo Dejanovići – selo Klinac – selo Bačuga – selo Luščani – selo Glinsko Novo Selo – Glina (isključno) te stvorile uvjete za nastavak napada. Paralelno s tim, pomoćne snage djelovale su prema Sunji – selo Mračaj – Kostajnica i prema Hrvatskoj Dubici (125. brigada). Nakon izbijanja na rijeku Unu i oslobađanja Hrvatske Dubice i Kostajnice, dio snaga prešao je u obranu, a drugi dio se pregrupirao za nastavak napadnih djelovanja u smjeru sela Komogovina.¹⁷⁰

U drugoj etapi operacije, snage koje su bile angažirane na glavnom pravcu napada, uz pojačanja 102. brigade i 149. brigade, nastavile su prodor prema općem smjeru Petrinja – selo Maja – selo Obljaj, izbile na državnu granicu i spojile se sa snagama 5. K ABiH. Također, u ovoj etapi, trebalo je okružiti prostor Zrinske gore, rasijecati neprijatelja na tom području, izbiti na državnu granicu te prisiliti neprijatelja na predaju ili uništiti. Nakon završetka zadaće, angažirane snage trebale su biti spremne za oslobađanje dijela Korduna i ojačanje ZP Osijek. Direktivom je također određeno da će ZP Zagreb prenamijeniti četiri brigade (99., 144., 145 i 150.) drugim zbornim područjima.¹⁷¹ Također je definirano da će se zapovjedno mjesto ZP Zagreb dva dana prije početka napadnih djelovanja premjestiti iz Zagreba u Sisak, dok će izdvojeno zapovjedno mjesto ZP Zagreb biti u Sunji. Na zemljovidu objavljenom u knjizi generala Bobetka prikazan je opći raspored postrojbi kao i zamisao ove Direktive.¹⁷² U citiranom dokumentu dalje se navode i ostali relevantni elementi, poput susjeda i njihovih zadaća, zrakoplovne potpore, topničke potpore, protuoklopne borbe, protuzračne obrane, inženjerijskog osiguranja, protunuklearnog biološkog kemijskog osiguranja, obavještajnog osiguranja, izvidničko – diverzantskih djelovanja, sigurnosnog osiguranja, političko – psihološkog osiguranja, električnih djelovanja, maskiranja i logističkog osiguranja. U posljednjoj točki „zapovijedanje i veza“ definirani su načini komunikacije i vremena dostave

¹⁶⁹ BOBETKO, *Sve moje bitke*, 424.

¹⁷⁰ *Isto*, 425.

¹⁷¹ *Isto*, 426.

¹⁷² *Isto*, 420-421.

izvješća. Izvješće o spremnosti za izvršenje zadaće treba dostaviti tri dana prije početka operacije, a izvanredna izvješća odmah.¹⁷³

Prema izvornom planu koji se može vidjeti iz zemljovida objavljenog u Bobetkovoju knjizi, 20. domobranska pukovnija trebala je izvršavati obrambena djelovanja na rijeci Kupu od granice sa ZP Karlovac do Nebojanskog džepa. Iz Nebojanskog džepa, glavnina 2. gardijske brigade trebala je krenuti na jug i zauzeti sela i prostor između Petrinje i Gline, te zauzeti uzvisine koje sa jugozapada nadvisuju Petrinju.¹⁷⁴ 12. domobranska pukovnija trebala je okružiti Petrinju sa zapadne strane, dok je postrojba MUP-a trebala napasti Petrinju sa sjeverne strane, forsirajući rijeku Kupu. Druga bojna 2. gardijske brigade trebala je odsjeći Petrinju s istočne strane, krećući se s prostora Sisačkog mostobrana iz naselja Mošćenica, dok je 57. brigada trebala krenuti prema prometnici Petrinja – Kostajnica i ovladati njome u području sela Taborište i sela Budičina.¹⁷⁵

Na Sunjskom džepu, 17. domobranska pukovnija i 153. brigada trebale su držati crtu obrane, dok je 81. gardijska brigada trebala je brzim prodorom ovladati selom Slovinci i dalje prema Kostajnici. Na lijevom krilu ZP Zagreb 125.br trebala je prijeći rijeku Savu i izbiti na državnu granicu kod Hrvatske Dubice. Sve ove operacije bile su planirane za prvu etapu operacije.¹⁷⁶

U drugoj etapi operacije, na desnom krilu trebale su se uvesti 102. i 149. brigada i nastaviti prema državnoj granici, te se spojiti sa snagama 5. korpusa ABiH.¹⁷⁷ Na središnjem dijelu bojišnice, uz postojeće snage, trebala se uvesti i 148. brigadu, te izbiti na južne obronke Zrinske Gore.¹⁷⁸ Na lijevom krilu, 17. domobranska pukovnija i 153. brigada trebale su krenuti u napad, dok je 81. gardijska brigada trebala potpuno zauzeti Hrvatsku Kostajnicu. Daljnje operacije trebale su se odvijati na području Zrinske gore, a završile bi izbijanjem na državnu granicu duž čitave rijeke Une. U pričuvu ZP trebale su se nalaziti 1. domobranska pukovnija, 140. domobranska pukovnija, 151. brigada i jedna tenkovska satnija 2. gardijske brigade.¹⁷⁹

Vojne snage pobunjenih Srba na Banovini bile su organizirane u 39. korpusu Srpske vojske Krajine. Ova vojna formacija nastala je spajanjem raznih pobunjeničkih skupina,

¹⁷³ BOBETKO, *Sve moje bitke*, 426-432.

¹⁷⁴ *Isto*, 420-421.

¹⁷⁵ *Isto*, 420-421.

¹⁷⁶ *Isto*, 420-421.

¹⁷⁷ *Isto*, 420-421.

¹⁷⁸ *Isto*, 420-421.

¹⁷⁹ *Isto*, 420-421.

postrojba teritorijalne obrane i postrojba JNA koje su bile raspoređene u Petrinjskom garnizonu. Najvećim djelom zadržala je organizaciju, zapovjedni kadar, naoružanje, vojnu opremu i sredstva, te smještajne i skladišne objekte koje je na području Banovine do Domovinskog rata koristila JNA i TO. Zapovjednik korpusa bio je general- major Slobodan Tarbuk.¹⁸⁰

U ljeto 1995. snage 39. korpusa SVK bile su angažirane u obrani dijelova Banovine koje su kontrolirali pobunjeni Srbi, kao i u napadnim operacijama prema 5. korpus ABiH koji ih je okruživao. Naime, u mjesecu lipnju 1995. 5. korpus ABiH intenzivirao je napadna djelovanja prema vojskama koje su ga držale u okruženju (Vojska Republike Srpske, Srpska vojska Krajine te Narodna obrana Autonomne pokrajine Zapadna Bosna).¹⁸¹ Namjera 5. korpusa bila je proboj okruženja i spajanje sa snagama HV na području Karlovca. Zbog toga su rukovodstva (Glavni štabovi) vojska Republike Srpske (VRS) i SVK 4. srpnja 1995. donijela odluku o zajedničkoj operaciji s ciljem uništenja 5. korpus ABiH i potpunog ovladavanja područjem Bihaćke enklave.¹⁸² Ta operacija, od strane SVK nazvana je „Štit 95“, počela je 15. srpnja 1995. a njena provedba imala je plan u tri faze. „Snage 39. korpusa uključene su u taktičku grupu Istok. Činile su je postrojbe: pješačka bojna 24.pbr, pješačka bojna iz 33.pbr i dvije postrojbe iz 1. krajiškog korpusa VRS. Brojile su 1800 pripadnika i imale su zadaću napada sa crte Vrnograč – Žirovac – Ivanjska prema Bužimu.“¹⁸³ VRS je svoj dio operacije nazvala „Mač 95“ a sve napadačke snage objedinjene su bile u operativnu grupu „Pauk“. S druge pak strane združenom operacijom HV i HVO „Ljeto 95“, koja je trajala od 25. do 30. srpnja 1995., oslobođeni su Bosansko Grahovo i Glamoč. Ovom operacijom 2. krajiški korpus VRS doveden je u težak položaj pa je vojska bosanskih Srba obustavila napadno djelovanje na 5. korpus ABiH. Zapovjedništvo OG „Pauk“ djelovalo je i u prvim danima VRO „Oluja“ a postrojbe hrvatski Srba i dalje su držale crtu bojišnice prema ABiH.¹⁸⁴

„Već 18. srpnja 1995. godine SVK iz više izvora iz Slovenije i Hrvatske bila je upozorena da HV vrši pripreme za napadna bojna djelovanja.“¹⁸⁵ Predviđajući moguće smjerove napada obavještajci SVK prosudili su kako HV nije bila spremna za operacije prema cijelom prostoru RSK. Već da će izvesti prodor Livanjskim poljem, kao i prema Bihaću iz

¹⁸⁰ MARJAN, *Domovinski rat*, 365.

¹⁸¹ ŠKVORC, *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.*, 285.

¹⁸² *Isto*, 285.

¹⁸³ *Isto*, 288.

¹⁸⁴ *Isto*, 288-289.

¹⁸⁵ *Isto*, 289.

pravca Like i Pounja. Unatoč takvoj prosudbi Vrhovni savjet obrane RSK proglasio je 28. srpnja 1995. ratno stanje na čitavom teritoriju. Dok su postrojbe SVK stavljene u stanje najviše borbene spremnosti sa zadaćom provođenja uporne obrane. Pred početak VRO „Oluja“ na Banovini, srpska strana je uz 39. korpus raspolagala sa divizijunom 44. mješovite raketne brigada PZO naoružanim raketama SA-6, divizijunom 115 raketne pukovnije, snagama MUP, civilne zaštite te raznim dragovoljačkim postrojbama iz SRJ.¹⁸⁶

„Postrojbe 39. korpusa sastojale su se i bile raspoređene po slijedećem:

- a) 24. pješačka brigada Glina, 3 pješačke bojne s bitnicom haubica 155 mm i tenkovskom satnijom (1400 – 1800 pripadnika), u području od ušća Trepče u Kupu, duž desne obale Kupe do ušća Gline te po dubini prostorom glinske općine,*
- b) 31. pješačka brigada Petrinja, 4 pješačke bojne, samostalni odred Gradusa, bitnica haubica 105 mm i dvije tenkovske satnije (2000 do 2400 pripadnika), u području lijevo od Glinske Poljane duž crte s. Gora – s. Župić – Novo Selište – Petrinja – tvornica Finel – Kortar šuma – Mađarska kosa – do Blinjskog Kuta desno te po dubini prostorom petrinjske općine,*
- c) 26. pješačka brigada Kostajnica, 3 pješačke bojne, bitnica haubica 105 mm i tenkovska satnija (1200 do 1600 pripadnika), u području lijevo od Brđani Ceste – duž crte Petrinjci – Vedro Polje – Strmen – rijeka Sava do Dubice desno i po dubini prostorom kostajničke općine,*
- d) 33. pješačka brigada Dvor, 3 pješačke bojne, tenkovska satnija i brigadno topništvo (1000 do 1200 pripadnika), na prostoru dvorske općine s većinom snaga prema 5. K ABiH,*
- e) 600 pripadnika popunjavalo je SUP Glina. Najosposobljeniji i najopremljeniji dio činilo je 112 pripadnika za specijalne namjene. Smješteni su bili u tri stanice milicije: Petrinji, Kostajnici i Dvoru.“¹⁸⁷*

6.2. Početak VRO „Oluja“ porukom predsjednika RH dr. Franje Tuđmana

Na poziv međunarodne zajednice, a sukladno zaključcima s Brijunskog sastanka, predstavnici RH uputili su se na mirovne pregovore u Ženevu, koji su održani 3. kolovoza 1995. godine. Vodstvo pobunjenih Srba odbacilo je hrvatske prijedloge o mirnoj reintegraciji u ustavno-pravni poredak RH, pa je slijedeći dan HV krenula u opći napad na postrojbe pobunjenih Srba u Dalmaciji, Lici, Kordunu i Banovini.

Dana 4. srpnja 1995. godine s početkom u 5:00 sati otpočela je hrvatska VRO „Oluja.“

¹⁸⁶ ŠKVORC, *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.*, 294.

¹⁸⁷ *Isto*, 294.

Ispaljivanjem prvih plotuna s topničko-raketnih položaja HV, u eteru hrvatskih radiostanica čula se je poruka predsjednika RH dr. Franje Tuđmana upućena srpskim pobunjenicima:

„Hrvatskim građanima srpske nacionalnosti s okupiranih područja Knina, Gračaca, Lapca, Korenice, Slunja, Gline, Dvora i Petrinje.

Budući da su propali svi dosadašnji pokušaji, pa i jučerašnji pregovori u Ženevi, i hrvatskih vlasti i međunarodne zajednice za mirnu reintegraciju hrvatskih okupiranih krajeva;

Budući da začetnici pobune u Hrvatskoj, Martić i dr., umjesto da se odazovu pozivu za mirnu reintegraciju, nastavljaju rat protiv hrvatske države i zajedno sa kolovođama pobune u Bosni, Karadžićem i dr., kuju nove osvajačke planove za zajedničko osvajanje zaštićene zone Bihać, što Hrvatska ne može dopustiti;

Budući da hrvatski i bosanski Srbi ne samo da sprječavaju povratak prognanika već i nastavljaju s progonom nesrpskog stanovništva;

Budući da srpski ekstremisti od samih početaka pobune pa i sada, prizivlju u pomoć ostatke talijanskog fašizma, nudeći podjelu hrvatskog teritorija između talijanskog i srpskog imperijalizma;

Budući da razularene paravojne srpske postrojbe, i dalje vrše terorističke napadaje na civilno pučanstvo od Slavonije do Dalmacije, granatiraju hrvatska područja i gradove Otočac, Gospić, Karlovac, pa i za vrijeme dok u Ženevi s hrvatskom delegacijom vode političke razgovore o mirnoj reintegraciji, ponovno bombardiraju i područje Dubrovnika gdje su pale nove ljudske žrtve;

I budući da su svi pokušaji, hrvatske države i međunarodne zajednice, da pobunom otuđeni dijelovi hrvatskog teritorija budu na miran način vraćeni pod hrvatski suverenitet bili odbačeni i izigrani, hrvatska je država prinuđena da poduzme vojno-redarstvene korake za ponovno uključivanje navedenih okupiranih područja u svoj ustavno-pravni poredak.

Prisiljeni smo na takvu odluku da bismo, nakon četiri godine uzaludnog pregovaranja stali na kraj daljem izigravanju hrvatske i međunarodne javnosti i da bismo osigurali početak vraćanja prognanika na njihova ognjišta. Stoga u ime demokratske vlasti Hrvatske:

Pozivam pripadnike srpskih paravojskih postrojbi, koji su svojevremeno ili prisilno mobilizirani u paravojske srpske postrojbe da predaju oružje hrvatskim vlastima uz jamstvo da će im biti udijeljena amnestija prema važećim hrvatskim zakonima.

Pozivam inicijatore pobune da shvate uzaludnost svoga pothvata i njegovu štetnost za srpsku zajednicu u Hrvatskoj, ako ustraju u pobuni, da se predaju hrvatskim vlastima i prihvate oprost ili pravično suđenje za svoje prijestupe.

Pozivam hrvatske građane srpske nacionalnosti, koji nisu aktivno sudjelovali u pobuni, da ostanu kod svojih kuća, i bez bojazni za svoj život i svoju imovinu, dočekaju hrvatsku vlast, uz jamstvo da će im se dati sva građanska prava i omogućiti izbori za lokalnu samoupravu prema hrvatskom Ustavu i Ustavnom zakonu uz prisutnost međunarodnih promatrača.

Pozivam predstavnike Srbije i Crne Gore (i njihove SR Jugoslavije) da prestanu podupirati ekstremiste s okupiranih hrvatskih područja, što se očitovalo i na jučerašnjim ženevskim pregovorima na kojima je sudjelovao i jugoslavenski otpravnik poslova kad su hrvatski Srbi odbili prihvatiti mirnu reintegraciju okupiranih područja. To bi bio prvi korak prema općem rješenju hrvatsko-srpskih odnosa na čitavom interesnom prostoru dva susjedna naroda, odnosno normalizacije odnosa na osnovama međunarodnog priznanja. Odlučni smo da prekinemo patnje i neizvjesnost hrvatskih prognanika s okupiranih područja, a da hrvatskim Srbima zajamčimo ljudska i etnička prava u ustavno-pravnom poretku demokratske Hrvatske.“¹⁸⁸

Postrojbe ZP Zagreb krenule su u izvršavanje dobivenih zadaća.¹⁸⁹ Glavni pravci napada bili su Glina, Petrinja i Kostajnica. 153. brigada i glavnina 20. domobranske pukovnije angažirane su za napad na pravcu Gline.¹⁹⁰ Na pravac Petrinje usmjerene su 2. gardijska brigada, 57. brigada, 12. domobranska pukovnija i jedna bojna 20. domobranske pukovnije.¹⁹¹ Prema Kostajnici krenula je 17. domobranska pukovnija, uz potporu 103. i 151. brigade.¹⁹² Bočni udar dolinom Une, što je po Direktivi trebala izvršiti 125. domobranska pukovnija u sastavu ZP Zagreb, izvršilo je ZP Bjelovar, u čijem organskom sastavu se i nalazila 125. domobranska pukovnija.¹⁹³

¹⁸⁸ Poruka Franje Tuđmana hrvatskim građanima srpske nacionalnosti 4. kolovoza 1995., 4.

¹⁸⁹ MARIJAN, *Oluja*, 100.

¹⁹⁰ *Isto*, 100.

¹⁹¹ *Isto*, 100.

¹⁹² *Isto*, 100.

¹⁹³ *Isto*, 100.

U drugoj fazi planirano je ovladavanje Glinom i izbijanje na državnu granicu na području „suhe međe“. Uz snage angažirane na pravcu Gline i Petrinje, tu zadaću trebale su izvršiti 101. brigada, glavnina 102. brigade., 148. i 149. brigada.¹⁹⁴ Formirane su tri „korpusne“ topničko raketne skupine (TRS) za topničku potporu. One su u početku djelovale u sklopu topničke pripreme po unaprijed planiranim ciljevima (prometnice, centri veze, utvrđeni položaji, ...), te su potom nastavile svoje djelovanje kao potpora napredovanja ili obrane pješaka postrojbi. TRS-ovi su bili formirani od 6. topničkog divizijuna, 8. haubičko-topničkog divizijuna i djela topništva 2.gbr (organskih postrojbi ZP Zagreb), te 16. topničko raketne brigade, postrojbe GSHV koja je pridodana ZP Zagreb.¹⁹⁵ Za protuoklopnu borbu od snaga 5. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna (organske postrojbe ZP Zagreb), 15. protuoklopne topničko-raketne brigade i dijela 33. inženjerijske brigade, postrojbi GSHV pridodanih ZP Zagreb, formirana su dva protuoklopna odreda.¹⁹⁶ Njihova zadaća je bila protuoklopni boj na pravcu Petrinje, kasnije Gline sve do državne granice. Odnosno obrana na pravcu Sunje, a kasnije protuoklopni boj kod Kostajnice, te neposredno djelovanje po ciljevima na desnoj obali Une radi presijecanje prometovanja od Bosanske Dubice do Bosanskog Novog.¹⁹⁷ Ostale postrojbe ZP Zagreb (202. topničko-raketna brigada PZO, Izvidničko-diverzantska satnija, 67. bojna Vojne policije, 252. samostalna satnija veze, 502. mehanizirana satnija ABKO, 31. inženjerijska bojna, 36. inženjerijsko-pontonjerijska bojna i 1. riječni zdrug) bile su angažirane u potpori izvršenju operacije kao protuzračno, izvidničko i inženjerijsko osiguranje te u zaštiti i obrani vitalnih vojnih objekata i infrastrukture grada Zagreba i Siska.¹⁹⁸

6.3. Prvi dan vojno redarstvene operacije „Oluja“

Prvog dana operacije **4. kolovoza 1995.**, na desnom krilu bojišnice, 20. domobranska pukovnija krenula je prelaziti rijeku Kupu u Brkiševini, što je uspješno izvršeno. Međutim, njihov prodor zaustavljen je ispred Gornje Jame zbog velikog broja poginulih i ranjenih. Nakon toga, glavnina postrojbe se vratila preko Kupe, zadržavajući mostobran u Stankovcima.¹⁹⁹ Također, 153. brigada je forsirala rijeku Kupu na prostoru od Brkiševine do

¹⁹⁴ MARIJAN, *Oluja*, 101.

¹⁹⁵ *Isto*, 101.

¹⁹⁶ *Isto*, 102.

¹⁹⁷ *Isto*, 102.

¹⁹⁸ *Isto*, 100.

¹⁹⁹ *Isto*, 101.

Pokupskog, ali se ubrzo vratila na početne položaje. Zadržali su mostobran u selu Gornja Bučica.²⁰⁰

Ovaj neuspjeh objasnio je Damir Goršeta, načelnik stožera ZP Zagreb, raniji zapovjednik 153. brigade, riječima: „*Brigada je izvršila svoju zadaću. Imala je poteškoća u prvom danu Oluje. Brigada je prešla Kupu i naišla na snažan otpor neprijatelja, koji je mogao ostvariti koncentriranu topničku vatru. Zato je zapovjednik brigade bojnik Dražen Bartolec izvukao glavninu postrojbe, dok je preostali dio u borbi s neprijateljem uništio minobacačku bitnicu.*“²⁰¹

U centralnom djelu bojišta hrvatske snage su krenule u oslobađanje Petrinje. Glavnina snaga 12. domobranske pukovnije krenula je s lijevog krila s uzvisine Konjska Glava prema srpskim položajima u Novom Selištu, zapadnom ulazu u Petrinju. Tu su zaustavljeni ispred minskih polja, minobacačkom i topničkom paljbom, te su natjerani na povlačenje. Jedna bojna pukovnije uspjela je na desnom krilu ovladati Župić brdom.²⁰² Glavne snage 2. gardijske brigade krenule su u obuhvat Petrinje sa sjeverozapadne strane, probijajući prvu crtu srpske obrane, te ovladavanjem selima Sibić, Gora i Graberje. Dok selo Strašnik su djelomično zauzeli. Suprotna strana 31. brigade SVK pružala je žestoki otpor, no potisnuta je.²⁰³

Na istočnim prilazima Petrinje hrvatske snage bile su organizirane u Taktičkoj skupini (TS) 2, a činile su je ojačana bojna 2. gardijske brigade HV-a i manji sastavi 12. domobranske pukovnije HV-a, 5. protuoklopnog topničko-raketnog divizijuna i 31. inženjerske bojne.²⁰⁴ Nakon topničke pripreme TS je krenula u izvršenje zadaće, te je na pravcu od Mošćenice prema Petrinji razbila srpske snage u tvornici *Finel* i zauzela dio Češkog Sela. U toj borbi poginuo je zapovjednik 2. bojne 2. gardijske brigade pukovnik Predrag Matanović.²⁰⁵ TS je prvi dan izgubila 3 tenka i jedan oklopni transporter.²⁰⁶ Osim toga jedan tenk s uređajem za razminiranje se zaglavio. Da bi dodatno stabilizirala crtu bojišnice 31. brigada SVK poslala je brigadnu rezervu (korpusni izvidničko-diverzantski odred) kao ojačanje.²⁰⁷

²⁰⁰ MARIJAN, *Oluja*, 101.

²⁰¹ BOŽIĆ, GORŠETA, *153. velikogorička brigada HV*, 318-319.

²⁰² MARIJAN, *Oluja*, 102.

²⁰³ *Isto*, 102.

²⁰⁴ *Isto*, 102.

²⁰⁵ *Isto*, 102.

²⁰⁶ LUCIĆ, *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*, 334-335.

²⁰⁷ SEKULIĆ, *Knin je pao u Beogradu*, 234.

6.4. Drugi dan vojno redarstvene operacije „Oluja“

Drugog dana operacije **5. kolovoza 1995.**, 153. brigada se povukla s mostobrana na desnoj obali Kupe zajedno s ostalim postrojbama i završila dan na svojim početnim položajima. 20. domobranska pukovnija i dalje je držala mostobran u Stankovcima, a njene snage koje se nalaze na zapadnom dijelu Nebojanskog džepa uz suradnju s 2. gardijskom brigadom oslobodile su Glinsko Novo Selo.²⁰⁸ 12. domobranska pukovnija spuštala se s položaja Župić brdo na prometnicu između Župića i Gora. Glavnina 2. gardijske brigade nastavljala je s prodorom, te je zauzela Šanje, Viluse, i Pecki, te polovicu Luščana.²⁰⁹ Time je opasno ugrozila pravac izvlačenja srpskih snaga iz Petrinje. Prometnicom koja preko Hrastovice i Zelene Doline vodi prema Zrinskoj Gori i dalje na rijeku Unu. Kao zaštitu, na bokove brigadi se uvodi 1. bojna 140. domobranske pukovnije, koja je do tada bila operativna pričuva ZP Zagreb.²¹⁰

Dijelovi TS 2 ponovo napadaju Češko Selo u jutarnjim satima, ali su zaustavljeni od neprijatelja uz gubitak jednog tenka. Uslijedio je srpski protunapad koji je spriječen uz pomoć pričuvnih djelatnika MUP i tenkovskog voda tenkova M-84.²¹¹ Nakon toga, snage TS ponovno napadaju srpske utvrđene položaje u Češkom Selu, ali su pretrpjeli brojne gubitke u ljudstvu, više poginulih i ranjenih boraca. Pa tako i u tehnici uništen je jedan tenk T-55 i bojno vozilo pješništva 2. gardijske brigade.²¹² Daljnje djelovanje TS u popodnevnim satima zaustavljeno je od strane generala Petra Stipetića, kojega je Predsjednik imenovao zapovjednikom hrvatskih snaga na Banovini (objedinjava djelovanje ZP Zagreb i ZP Bjelovar). Stipetić također naređuje pregrupiranje snaga 153. brigade i Glinske pukovnije, te naredio uvođenje 120. brigade u pravcu Gline.²¹³ Na isti pravac se uvodi i 102. brigada, iskorištavajući duboki prodor glavnine 2. bojne 149. brigade HV-a, te na njene bokove ubacuje dodatne postrojbe sa zadaćom širenja proboja.²¹⁴ Snage 57. i 101. brigade, uz podršku 2. bojne 149. brigade, čuvaju dostignute crte u zoni prometnice Komarevo – Blinja.²¹⁵

Na sunjskom dijelu bojišta 17. domobranska pukovnija s tenkovskim vodom 2. gardijske brigade zauzela je Strmen i napredovala je prema Slovincima, ali još uvijek nije

²⁰⁸ MARIJAN, *Oluja*, 103.

²⁰⁹ *Isto*, 104.

²¹⁰ *Isto*, 104.

²¹¹ LUCIĆ, *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*, 335.

²¹² MARIJAN, *Oluja*, 104.

²¹³ *Isto*, 104.

²¹⁴ LUCIĆ, *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*, 334-335.

²¹⁵ MARIJAN, *Oluja*, 104.

uspjela ovladati Vedrim Poljem u neposrednoj blizini Sunje.²¹⁶ 151. brigada je osvojila Slovince. Tijekom dana na sunjsku bojišnicu premještena je i 145. brigada sa zadaćom da kroz bojni raspored 151. brigade izvrši napad u pravcu Selišta Kostajničkog.²¹⁷ 103. brigada bezuspješno je pokušala napad na Drljaču.²¹⁸

6.5. Treći dan vojno redarstvene operacije „Oluja“

Trećega dana operacije **6. kolovoza 1995.**, TS 2 ovladala je Češkim Selom te s istočne strane ulazi u Petrinju, nastavljajući prema Kostajnici i dolazi u doticaj s glavnom brigadom. 12. domobranske pukovnije ušla je u Petrinju sa zapadne strane, očistila je istu, te je tu ostala na osiguranju.²¹⁹ 57. brigada je oslobodila Strižbenicu i Blinju i kontrolirala prometnicom Petrinja- Kostajnica.²²⁰ 20. domobranska pukovnja, nakon žestokih borbi kod Marinbroda, Hađera i Prekopa, ulazi u Glinu s istočne strane, dok se u večernjim satima probio do nje i dio pričuvne policije MUP-a, te dijelovi 153. brigade HV-a.²²¹ Glavnina 2. gardijske brigade nastavila je s gonjenjem srpskih snaga prema masivu Zrinske gore. Zauzeli su sela Gornju i Donju Bačugu, te su se kod Jabukovca spojili sa svojim snagama iz TS 2, te nastavili napredovanje prema crti sela Majski Trtnik – sela Banski Grabovac – sela Veliki Šušnjar. Te su tamo prenoćili. Bojna 140. domobranske pukovnije stiže u Banski Grabovac u večernjim satima. Taktička skupina 2 dolazi u kontakt s 57. brigadom u Blinjima i zajedno zauzimaju selo Umetić, gdje organiziraju noćnu obranu.²²²

Snage na sunjskom dijelu bojišta također ostvaruju uspjehe. 103. brigada ovladava selima Drljače i Radonja Luka, a nastavljajući proboj, izbija na cestu Petrinja-Kostajnica između sela Prevršac i sela Panjani. Snage 17. domobranske pukovnije u suradnji s 151. brigadom HV-a razvijaju se prema Kostajnici i stupaju u kontakt sa snagama ZP Bjelovar. Ova grupacija dolazi do Kostajnice u večernjim satima, koju su ranije zauzele snage ZP Bjelovar. Oslobođanjem Kostajnice, snage ZP Bjelovar izvršavaju sve svoje zadatke u napadnom dijelu operacije te nastavljaju s utvrđivanjem osvojenih pozicija i osiguranjem državne granice.²²³

²¹⁶ MARIJAN, *Oluja*, 104.

²¹⁷ *Isto*, 104.

²¹⁸ *Isto*, 104.

²¹⁹ *Isto*, 105.

²²⁰ *Isto*, 105.

²²¹ *Isto*, 105.

²²² *Isto*, 106.

²²³ *Isto*, 106.

6.6. Četvrti dan vojno redarstvene operacije „Oluja“

Četvrtog dana operacije **7. kolovoza 1995.**, 2. gardijska brigada krenula je prema Dvoru na Uni, putem koji prolazi kroz Maja, Donji Klasnić i Donji Žirovac.²²⁴ Snage SVK pokušale su organizirati obranu na nekim otpornim točkama, štiteći postrojbe i civile koji su se povlačili preko sela Velikog i Malog Obljaja iz Vojnića i Vrginmosta. 2. gardijska brigada je blokirala to područje i nastavila napredovanje prema Brezovom Polju i Donjem Žirovcu, ali su ih zaustavili srpski tenkovi iz Gornjeg Žirovca.²²⁵ Brigada se stabilizirala na dosegnutoj crti i očistila područje koje su probili. Dijelovi 17. domobranske pukovnije, 145. i 151. brigade napredovali su iz Kostajnice prema Dvoru na Uni. U Dvoru su se sukobile s snagama SVK koje su štitile koridor za izvlačenje prema Bosni i most na Uni koji vodi u Bosanski Novi. Tijekom prvih tri dana VRO "Oluja", domicilna 33. brigada SVK vodila je borbu s postrojbama 5. korpusa ABiH te se povukla u Bosanski Novi.²²⁶

Srpski izvori govore kako je domicilna 33. brigada SVK tijekom prva tri dana VRO „Oluja“ vodila je borbu s postrojbama 5. korpusa ABiH te se potom povukla u Bosanski Novi.

Istog dana, 7. kolovoza 1995., slunjske snage 13. brigada SVK i civili s Korduna izbili su u područje Dvora.²²⁷ Dvor je također bio zauzet dijelovima 2. oklopne brigade Korpusa specijalnih jedinica SVK. Hrvatske snage u ovoj bitci suočile su se s teškom situacijom, što je rezultiralo pogibijom i zarobljavanjem više desetaka hrvatskih vojnika. Srpske snage potisnule su hrvatske snage iz Dvora na Uni, dok se kolona izbjeglica izvlačila preko mosta u Bosanski Novi. Snage ABiH presijecale su kolonu izbjeglica na nekoliko mjesta s zapada, što je dovelo do borbi na tom području.²²⁸

Tijekom jutra, nakon što su hrvatske snage ušle u Glinu, zapriječeno je daljnje izvlačenje 21. korpus SVK i civila s prostora Korduna. Na ulazu u Glinu iz pravca Topuskog zaustavljena je srpska kolona izmiješanih vojnika i civila. Zapovjednik tog korpusa uz posredovanje *United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia* (UNCRO) zatražio je pregovore. Prvotno je želio da ga se propusti u pravcu Dvora na Uni, a uvjeti s hrvatske strane bili su da se preda svo naoružanje i potom mogu ići dalje. Čitav dan u kojem su hrvatske

²²⁴ MARIJAN, *Oluja*, 106.

²²⁵ *Isto*, 106.

²²⁶ *Isto*, 107.

²²⁷ *Isto*, 107.

²²⁸ *Isto*, 107.

snage po zapovjedi GSHV zaustavljene u napredovanju protekao je u iščekivanju. Navečer je ova zapovijed povučena i HV je krenula u završnu bitku.²²⁹

6.7. Peti dan vojno redarstvene operacije „Oluja“

Petog dana operacije **8. kolovoza 1995.**, nakon što su hrvatske snage započele napadna djelovanja, zapovjednik 21. korpus odlučuje kapitulirati. Zapoviješću Predsjednika RH djelovanje HV na prostoru Banovine obustavljeno je oko podneva toga dana, a general Stipetić ovlašten je da s poraženim korpusom SVK sklopi sporazum o bezuvjetnoj kapitulaciji.²³⁰ U 13:20 sati počinju dogovori u Zapovjedništvu Ukrajinskog bataljuna u Glini uz prisustvo predstavnika UNCRO-a, o predaji korpusa, dok je do potpisivanja došlo oko 14 sati kod hotela „Briuni“ na ulasku u Topusko. Hrvatski zastupnik bio je Petar Stipetić, a srpski Čedo Bulat. Dogovoreno je da će korpus 9. kolovoza predati kompletno naoružanje i opremu, no časnicima poražene vojske ipak je ostavljeno osobno naoružanje.²³¹

Prije zapovjedi o obustavi napadnog djelovanja glavnina 2. gardijske brigade izbila je na crtu sela Galijaši – sela Donji Žirovac i spojila se s djelom 505. brigade 5. korpusa ABiH.²³² TS 2 prebačena je na područje južno od Gline, te je izbila na crtu sela Šibine – sela Hajetić – sela Donja Buzeta – sela Svračica. 57. brigada nastupala je pravcem sela Jabukovac – sela Miočinovići – spomen dom Šamarica, gdje je sukladno zaustavljena sukladno zapovijedi kako nebi prekinula kolonu izbjeglica na cesti Žirovac – Dvor.²³³

6.8. Šesti dan vojno redarstvene operacije „Oluja“

Šesti dan operacije **9. kolovoza 1995.**, sukladno potpisanom sporazumu, 21. korpus SVK u 8 sati predao je oružje i oruđe, streljivo i druga materijalno-tehnička sredstva izuzev transportnih sredstava.²³⁴ Časnici su zadržali osobno naoružanje kako bi uspostavili red u vlastitim redovima u slučaju potrebe. Započelo je izvlačenje ljudstva u pravcima Topusko – Glina – Petrinja – Sisak – Popovača – autocesta za Lipovac. Ova aktivnost završila je u popodnevnim satima 12. kolovoza 1995. godine.

²²⁹ MARIJAN, *Oluja*, 111.

²³⁰ *Isto*, 111-112.

²³¹ *Isto*, 112.

²³² *Isto*, 107.

²³³ *Isto*, 108.

²³⁴ *Isto*, 112.

Dio snaga 17. domobranske pukovnije u suradnji sa oklopno-mehaniziranim snagama 2. gardijske brigade te dijelovima 151. i 145. brigade oko 11:00 sati zauzeo je Dvor na Uni i dosegao do mosta na rijeci Žirovnici.²³⁵ Nakon odmora, ova grupacija je nastavila prema selima Dvor – selo Matijevići – selo Javornik. Za to vrijeme 57. brigada spustila se sa visova Zrinske gore, te zauzela selo Rujevac i selo Majdan. Glavnina 2. gardijske brigade napredovala je sa svojih položaja zapadno prema državnoj granici, te čistila teren od zaostalih srpskih skupina. TS 2 nalazila se južno od Gline sa zadaćom da osigura predaju 21. korpus SVK. I ostale brigade i pukovnije HV su se kretale prema svojim dodijeljenim zadacima. Toga dana, VRO „Oluja“ na području Banovine službeno je završena.²³⁶

U idućim danima, postrojbe HV vršile su pregled i pretres terena. Glavna zadaća, uz neutraliziranje zaostalih skupina SVK, bila je izbijanje i osiguranje hrvatske granice u čitavoj njenoj dužini. ZP Zagreb 10. kolovoza 1995. izvijestio je GSHV da je u potpunosti izvršilo svoju zadatke i dosegnuo državnu granicu.²³⁷ Od 12. do 14. kolovoza je provedena dvodnevna akcija čišćenja Zrinske gore od zaostalih dijelova SVK. Nakon toga uslijedilo je izvlačenje većine angažiranih postrojbi ZP Zagreb prema matičnim vojarnama i gradovima gdje im je organiziran svečani doček i demobilizacija.²³⁸

VRO „Oluja“ je okončana blistavom hrvatskom pobjedom!

Nakon provedene operaciji, uslijedile su raščlambe nakon djelovanja na svim razinama zapovijedanja. ZP Zagreb je pretpilo velike gubitke poginulo je 80 pripadnika, 380 je ranjeno, a 16 nestalo, za koje je kasnije utvrđeno da su mahom ubijeni.²³⁹

²³⁵ GAJDEK, *Petrinjska bojišnica*, 353.

²³⁶ *Isto*, 353.

²³⁷ MARIJAN, *Oluja*, 109.

²³⁸ *Isto*, 109.

²³⁹ *Isto*, 110.

7. Zaključak

Vojno redarstvena operacija „Oluja“ na području Banovine provedena je u vremenu od 4. do 10. kolovoza 1995. godine. Borbena djelovanja na prostoru Banovine izvodila su dva zborna područja HV, zagrebačko i bjelovarsko. Okupirana područja branio je 21. kordunski i 39. banijski korpus Srpske vojske krajine. Time je zagrebačko ZP kao najmnogobrojnije, imalo vrhunske odrađene zadatke i vještine uz pomoć bjelovarskog zbornog područja za uspješno provođenje i oslobođenje kroz VRO „Oluja“.

Time je na veliko zadovoljstvo Hrvata završena okupacija koja je imala trajanje od 4 godine na trećini Hrvatskog teritorija. Kao i veliki čin okupiranja neprijatelja *Kordunskog korpusa* koji se na koncu predao našem generalu Petru Stipetiću. Samim time VRO „Oluja“ je od velikog simboličkog značaja za Hrvatsku u vidu jednog od značajnih događaja u stvaranju moderne Hrvatske države. No, uspješnicom VRO „Oluja“ dokazano je kako Hrvatska ima veliku sposobnost u zaštiti svojeg teritorija, kao i naroda, te da se može nositi nad svim izazovima koji ju snađu.

Diplomatske akcije Ujedinjenih naroda, kao i pobjedonosnih vojnih operacija „Bljesak“ i „Oluja“, Hrvatska je bila spremna za daljnja oslobođenja svoje zemlje, odnosno našeg dunavskog bisera Vukovara. A i samim time potpuni završetak ratovanja, koji je otvorio nove pobjede i mogućnost razvitka samostalne Republike Hrvatske.

Zato s ponosom obilježavamo 5. kolovoza Dan pobjede i domovinske zahvalnosti kao i dan hrvatskih branitelja koji su se borili, kao i oni koji su dali svoj život za Hrvatsku i bolju budućnost u njoj.

8. Popis kratica

ABiH - Armija Bosne i Hercegovine

ABKO - Atomsko-biološko-kemijska obrana

BiH - Bosna i Hercegovina

br. - Brigada

GSHV - Glavni stožer Hrvatske vojske

HV - Hrvatska vojska

JA - Jugoslavenska armija

JNA - Jugoslavenska narodna armija

MORH - Ministarstvo obrane Republike Hrvatske

MUP - Ministarstvo unutarnjih poslova

OGHVZ - Operativna grupa HV Zagreb

OGHVzSiB - Operativna grupa HV za Sisak i Baniju

pbr. - Pješačka brigada

PU - Policijska uprava

PVO - Protivvazдушna obrana

PZO - Protuzračna obrana

RH - Republika Hrvatska

RSK - Republika Srpska Krajina

RV - Ratno vazduhoplovstvo

SAO - Srpska autonomna oblast

SDS - Srpska demokratska stranka

SFRJ - Socijalistička Federativnoj Republika Jugoslavija

SKH-SDP - Savez komunista hrvatske-Stranka demokratskih promjena

SRH - Socijalistička Republika Hrvatska

SSNO - Savezni sekretarijat za narodnu obranu

SUP - Sekretarijat unutarnjih poslova

SVK - Srpska vojska Krajine

TO - Teritorijalna obrana

TRS - Topničko raketne skupine

TS - Taktička skupina

UNCRO - United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia

UNPROFOR - United Nations Protection Forces

VPO - Vojnopomorska oblast

VRO - Vojno redarstvena operacija

VRSK - Vojska Republike Srpske Krajine

ZNG - Zbor narodne garde

ZP - Zborni područje

9. Bibliografija

9.1. Literatura

ANDRES, Ladislav; HODALJ, Vlado; SELANEC, Drago; PEJNOVIĆ, Andrija i VIDOVIĆ, Davorko. *120. brigada Hrvatske vojske "Ban Toma Bakač" – Sisak u Domovinskom ratu 1991. – 1993. godine*. Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2010.

ARALICA, Ivan. *Smrad trulih lešina*. Zagreb: Despot Infinitus, 2014.

BOBETKO, Janko. *Sve moje bitke*. Zagreb: Vlastita naklada, 1996.

BOŽIĆ, Aleksandar; GORŠETA, Damir. *153. velikogorička brigada HV*. Velika Gorica: Turopoljski Glasnik d.o.o. u suradnji s Udrugom pripadnika 153. brigade HV, 2002.

BRIGOVIĆ, Ivan ur.. *Zapovjedni vrh JNA siječanj 1990. – svibanj 1992.* Zagreb: MORH, HMDCDR, 2010.

BRIGOVIĆ, Ivan; MARTINIĆ JERČIĆ, Natko i RADOŠ, Ivan. *Tijek operacija Bljesak i Oluja*. Zagreb: HMDCDR, 2015.

BUDIMIR, Božo. *Rat i sloboda (Domovinski rat u Hrvatskoj od 1991.-1998.)*. Zagreb: Udruga branitelja iz Domovinskog rata: Operativna grupa za Sisak i Baniju i Branitelji Hrvatske, 2008.

DOMAZET LOŠO, Davor, *Hrvatski domovinski rat (1991. – 1995.)*. Zagreb: Udruga Hrvatski identitet i prosperitet, 2010.

GAJDEK, Đuro. *Petrinjska bojišnica 1991. – 1995.* Petrinja: Grad Petrinja, 2008.

GAJDEK, Đuro: *Sisačka bojišnica 1991. – 1995.* Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008.

GEIGER, Vladimir. Brojidbeni pokazatelji o žrtvama logora Jasenovac. *Časopis za suvremenu povijest* 45 (2013.), br. 2: 211-242.

GRMEK, Mirko; GJIDARA, Marc i ŠIMAC, Neven. *Etničko čišćenje, Povijesni dokumenti o jednoj srpskoj ideologiji*. Zagreb: Nakladni zavod Globus, 1993.

HODALJ, Vlado. 102. brigada Hrvatske vojske u operaciji Vihor. *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 2. (1999.) 1-2; 11-41

HRASTOVIĆ, Ivica; NAZOR, Ante; VUKELIĆ, Ivan; JUG, Damir i BUKLIJAŠ, Marko. *Hrvatsko vojno učilište u Domovinskom ratu – povjesnica*. Zagreb: MORH, 2008.

IVKANEC, Nikola. *Moja sjećanja: Domovinski rat '91.-'95. Glina, Daruvar, Pakrac, Čazma-Daruvar-Pakrac*. Čazma: Grad Čazma, 2006.

KRIŠTO, Mile. *Obrana Novog Farkašića*. Zagreb: Udruga „Crne mambe“, 2006.

LOZO, Stjepan. *Ideologija i propaganda velikosrpskog genocida nad Hrvatima – projekt „Homogena Srbija“ 1941.*. Split: Naklada Bošković, 2017.

LUCIĆ, Josip ur.. *Monografija 2. gardijske brigade Hrvatske vojske Gromovi*. Zagreb: MORH, GSOS RH, 2011.

MALEŠ, Milan. *Kronologija zbivanja na karlovačko-kordunskom bojištu u Domovinskom ratu godine 1990.-1996.*. Karlovac: Ogranak Matice hrvatske u Karlovcu, 2016.

MAMULA, Branko. *Slučaj Jugoslavija*. Podgorica: CID, 2000.

MAMULA, Branko. *Savremeni svijet i naša odbrana*. Beograd: VIZ, 1985.

MARIJAN, Davor. *Oluja*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2009.

MARIJAN, Davor. *Smrt oklopne brigade*. Zagreb-Sarajevo: Naklada Zoro, 2002.

PINTER, Zlatko. *Krvavi tragovi velikosrpske ideologije na kraju XX. Stoljeća*. Zagreb: FHS, 2021.

RAGUŽ, Jakša. *Marijan Celjak zvijezda vječnog sjaja*. Sisak-Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2021.

RAKIĆ, Rajko; DUBRAVICA, Branko. *Kratak pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu 1991. – 1995.*. Zagreb: MORH, 2009.

SEKULIĆ, Milisav. *Knin je pao u Beogradu*. Bad Vilbel :Nidda Verlag GmbH, 2000.

ŠKVORC, Đuro. *Vojna sila pobunjenih Srba na Banovini 1992. – 1995.*. Petrinja: Matica Hrvatska Ogranak u Petrinji, 2022.

TARBUK, Slobodan: *Rat na Baniji 1991 – 1995*. Beograd: Srpsko kulturno društvo Zora, 2009.

TOMAC, Petar. *Kosovska bitka*. Beograd: Vojnoizdavački zavod, 1968.

9.2. Internetske stranice

Govor na Gazimestanu https://hr.wikipedia.org/wiki/Govor_na_Gazimestanu

Narodne Novine, Zakon o obrani. . Pristup ostvaren 17.11.2022.: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_09_49_1230.html

Stenogram sa sastanka Tuđmana i suradnika na dan pada Vukovara-3. . Pristup ostvaren 3.12.2022.:<https://www.tjedno.hr/hos-kos/>

Ideologija. Pristup ostvaren 23.07.2022.: www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26914

Mit. Pristup ostvaren 23.07.2022.: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41235>

9.3. Članci

Poruka Franje Tuđmana hrvatskim građanima srpske nacionalnosti 4. kolovoza 1995., *Velebit, glasilo MORH-a* (1995), br. 4.

NAZOR, Ante. Počeci izobrazbe dočasnika HV-a u Domovinskom ratu, *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 1 (2005), br. 8: 15-16..

„Komunistima natpolovična većina“, „Izborni rezultati za Sabor SRH u općini Sisak“, *Jedinstvo* (1990), br. 2.

MARIJAN, Davor. „Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina“, *Časopis za suvremenu povijest* 41 (2009), br. 3: 659-686.

MARIJAN, Davor. Jedinstvo – posljednji ustroj JNA. *Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 6 (2003.), br. 1-2: 11-47

ŽUNEC, Ozren. Rat u Hrvatskoj 1991. – 1995. 1. Dio: uzroci rata i operacije do Sarajevskog primirja (*Polemos : časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 1. (1998.) 1: 1-224